

GEDRAGSCODE RECREATIE

FLORA- EN FAUNAWET

RECRON EN HISWA

27 juli 2005

110502/ZF5/385/201057

HISWA

RECRON

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en doel	5
1.2	Leeswijzer	6
2	Uitgangspunten voor de gedragscode	7
2.1	Gedragscode Recreatie	7
2.2	Algemeen geldende eisen aan een gedragscode	7
2.3	Andere gedragscodes, regelgeving en handhaving	9
3	Toepassing van de gedragscode recreatie	11
3.1	Algemeen	11
3.2	Activiteiten die onder de gedragscode vallen	12
4	Handelen volgens de gedragscode recreatie	13
4.1	Algemeen	13
4.2	Toepassing per activiteit	16
4.2.1	Maaien kruidige vegetaties op bermen, dijken en velden	16
4.2.2	Begrazen van grazige en kruidige vegetaties	17
4.2.3	Snoeien en dunnen van opgaande beplantingen	18
4.2.4	Onderhoud aan infrastructuur	20
4.2.5	Onderhoud aan bedrijfsgebouwen	22
4.2.6	Maaien van bodem en oevers van wateren (natte profiel)	24
4.2.7	Baggeren van waterbodems	26
4.2.8	Onderhoud aan beschoeiing van wateren of steigers	28
4.2.9	Gebruik	30
4.2.10	Onderhoud aan dijklichamen	32
4.3	Uitzonderingen	32
5	Inpassing in de organisatie	34
5.1	Informatie overdracht RECRON en HISWA aan ondernemers	34
5.2	Controleerbaarheid van werken volgens de gedragscode	34
5.3	Praktische aanbevelingen	35
	Bijlage 1 Soorten waarop de Gedragscode Recreatie betrekking heeft	41
	Bijlage 2 Overige beschermde soorten	49
	Bijlage 3 Achtergronden Flora- en faunawet	50
	Bijlage 4 Internetadressen	53
	Bijlage 5 Voorbeeld instructieformulier	54
	Colofon	55

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1

AANLEIDING EN DOEL

De Flora- en faunawet beschermt een groot aantal in het wild levende planten en dieren in Nederland. Het gaat dan niet alleen om zeer zeldzame soorten, maar ook algemenere soorten. En het gaat niet alleen om planten en dieren in natuurgebieden, maar ook in de bebouwde kom, op industrieterrein, op recreatieterreinen, etc. Ook recreatieondernemers lopen daarom een grote kans beschermde soorten tegen te komen bij hun activiteiten.

Beschermde planten mogen niet uitgestoken of vernield worden, beschermde dieren mogen niet verontrust, gevangen of gedood worden en hun eieren, nesten en holen mogen niet verstoord of vernield worden. Dergelijke verboden handelingen (zie bijlage 3) treden niet alleen op bij (grootschalige) ruimtelijke ontwikkelingen, zoals wegaanleg of stadsuitbreidingen, maar ook bij de meer alledaagse en regelmatig terugkerende activiteiten zoals maaien, snoeien of regulier onderhoud van bijvoorbeeld waterbeschoeiingen. Ook recreatieondernemers lopen daarom een grote kans verboden handelingen uit te voeren bij hun (alledaagse) activiteiten.

Hierbij moet opgemerkt worden dat het gebruik van recreatieterreinen veelal niet zal leiden tot effecten op beschermde soorten, anders dan de meest algemene soorten. In zijn algemeenheid is op (reeds langer in gebruik zijnde) recreatieterreinen een evenwicht ontstaan tussen het voorkomen van flora en fauna en het gebruik van die terreinen door mensen. De meer bijzondere soorten waarop volgens de gedragscode maatregelen van toepassing zijn, zullen vaak ook niet op recreatieterreinen aanwezig zijn. Voortzetting van het bestaande gebruik zal in de meeste gevallen dan ook zonder meer mogelijk zijn.

Het accent van de Flora- en faunawet ligt op de bescherming van soorten, niet van individuen. Uitgangspunt is dat de gunstige staat van instandhouding van soorten gewaarborgd blijft. De Flora- en faunawet is daarom bijvoorbeeld niet van toepassing op uitgezaaide planten, ook al behoren deze tot beschermde soorten. Maar wel op beschermde planten die zich gevestigd hebben op een terrein dat voor hun geschikt is gemaakt.

De Flora- en faunawet gaat voor wat betreft verontrusten niet om incidentele verstoring van een dier. Bijvoorbeeld het vluchten van een merel voor een wandelaar wordt niet gezien als 'verontrusten' in de zin van de Flora- en faunawet. Motorcrossen in een natuurgebied, leidend tot verstoring van dieren, valt daar wel onder. Ook wat betreft het doden etc. van dieren geldt een dergelijke benadering. Het incidenteel (per ongeluk) doodrijden van een pad is geen overtreding van de Flora- en faunawet, omdat de bestuurder niet kon weten of vermoeden dat die pad op het betreffende tijdstip op die plek zou zijn. Het doodrijden van een pad op een weg die is afgesloten vanwege de paddentrek, valt daarentegen wel onder de Flora- en faunawet. Voor verstoring of vernietiging van nesten of holen van dieren moet altijd de vraag worden gesteld of deze, ook als

deze tijdelijk niet gebruikt wordt, van belang is voor de soort en of deze opnieuw gebruikt zal worden. Een nest van een merel of een kleine karekiet is buiten het broedseizoen niet meer als nest te beschouwen in de zin van de Flora- en faunawet, een nest van een Kerkuil daarentegen wel.

Strikte toepassing van de voornoemde regels kan er toe leiden dat, ingeval toch de minder algemene, beschermde soorten aanwezig zijn, normale activiteiten niet meer zouden kunnen plaatsvinden of alleen nog zouden kunnen worden uitgevoerd met een ontheffing. Dit zou leiden tot een grote administratieve lastendruk. Om tot een werkbare toepassing van de wet te komen, zonder dat de instandhouding van soorten in gevaar komt, is in 2004 daarom het gewijzigde 'Besluit vrijstellingen' gepubliceerd. Dit besluit maakt het in veel gevallen mogelijk om activiteiten te kunnen uitvoeren zonder daarvoor een ontheffing te moeten aanvragen. Voor een aantal zeer algemene soorten is in het Besluit een algemene vrijstelling opgenomen. Voor andere soorten moet gewerkt worden volgens een GEDRAGSCODE om activiteiten te kunnen uitvoeren zonder daarvoor een ontheffing aan te vragen.

Omdat een gedragscode het voor recreatieondernemers eenvoudiger kan maken om aan de Flora- en faunawet te voldoen, hebben RECRON en HISWA deze GEDRAGSCODE RECREATIE laten opstellen.

Door het Ministerie van LNV is middels een brief expliciet aangegeven dat een gedragscode voor de recreatiesector kan worden opgesteld. De gedragscode richt zich op bestaand (bestendig) gebruik. Door recreatieondernemers de mogelijkheid te bieden hiervoor van een gedragscode gebruik te kunnen maken, bieden RECRON en HISWA hun de mogelijkheid hun bestaande activiteiten uit te voeren met minder risico's op conflicten met de Flora- en faunawet en op een administratief efficiënte wijze.

1.2

LEESWIJZER

De GEDRAGSCODE RECREATIE bestaat uit twee delen:

Het eerste deel bevat de regels voor toepassing van de GEDRAGSCODE. Dit deel bestaat uit hoofdstukken 2 tot en met paragraaf 5.2. In hoofdstuk 2 zijn de uitgangspunten voor de gedragscode weergegeven: waarop is de gedragscode van toepassing en wat zijn de regels die het Ministerie van LNV oplegt voor gedragscodes. In hoofdstuk 3 is schematisch weergegeven hoe de GEDRAGSCODE gebruikt kan worden en is aangegeven voor welke activiteiten de gedragscode is opgesteld. In hoofdstuk 4 zijn regels gegeven wanneer bij activiteiten beschermde soorten kunnen worden beïnvloed. Tevens zijn situaties aangegeven waarbij afgeweken kan worden van de maatregelen in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 is aangegeven hoe de GEDRAGSCODE in de organisatie ingepast kan worden en zijn praktische aanbevelingen opgenomen (de praktische aanbevelingen zijn een hulpmiddel bij gebruik van de gedragscode, maar maken daar geen formeel onderdeel van uit). De soorten waarop de GEDRAGSCODE van toepassing is, zijn opgenomen in bijlage 1.

Het tweede deel bestaat uit de bijlagen 2 tot en met 4, waarin enige achtergrondinformatie is opgenomen. Dit betreft in bijlage 2 zeer algemene beschermde soorten waarvoor een algemeen geldende vrijstelling aanwezig is voor bestendig gebruik, en waarvoor de gedragscode dus niet toegepast hoeft te worden. In bijlage 3 zijn enkele achtergronden geschetst van de Flora- en faunawet. In bijlage 4 zijn handige internetadressen opgenomen. Bijlage 5 bevat een voorbeeld van een instructieformulier voor toepassing van de gedragscode.

HOOFDSTUK 2 Uitgangspunten voor de gedragscode

2.1

GEDRAGSCODE RECREATIE

De GEDRAGSCODE RECREATIE is van toepassing op de soorten planten en dieren die vermeld zijn in bijlage 1 van deze gedragscode. Zeer algemene soorten planten en dieren (bijlage 2) vallen onder een algemene vrijstelling. Overigens is voor deze soorten wel een algemene zorgplicht van toepassing.

De GEDRAGSCODE RECREATIE is van toepassing op activiteiten die vallen onder het begrip 'bestendig gebruik'. Hierbij gaat het om activiteiten die regelmatig worden uitgevoerd en/of gericht zijn op behoud van de bestaande situatie.

De GEDRAGSCODE RECREATIE is van toepassing op alle terreinen die in eigendom en/of beheer zijn van recreatiebedrijven en die gebruikt worden voor recreatieve activiteiten. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om:

- Recreatieterreinen
- Picknickplaatsen
- Attractieparken
- Kampeerterreinen
- Zwembaden
- Evenemententerreinen
- Wandel- en fietspaden
- Jachthavens en werven
- Passantenplaatsen
- Vaarscholen en verhuurbedrijven
- Vaarwegen
- Visplaatsen

In paragraaf 4.2 is een nadere uitwerking gemaakt van activiteiten en werkzaamheden waarop deze gedragscode van toepassing is.

2.2

ALGEMEEN GELDENDE EISEN AAN EEN GEDRAGSCODE

In de gedragscode wordt beschreven hoe schade aan beschermde soorten dieren en planten worden voorkomen of tot een minimum beperkt. De gedragscode moet aangeven hoe in de praktijk 'zorgvuldig' wordt gehandeld. Er gelden geen vormeisen voor een gedragscode. De vrijstelling die de gedragscode biedt geldt pas als aangetoond kan worden dat ook daadwerkelijk volgens de goedgekeurde gedragscode wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen:	Zorgvuldig handelen houdt onder andere in dat er geen 'wezenlijke invloed' uitgaat op beschermde soorten en dat schade aan soorten zoveel mogelijk wordt voorkomen. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de algemeen geldende zorgplicht: zorgvuldig handelen houdt in dat actief wordt opgetreden om schade aan de soorten te voorkomen.
Wezenlijke invloed:	Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op wezenlijke negatieve invloed op de soort. Of hiervan sprake is hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Bij invloed op individuen van een soort moet gekeken worden of dit invloed heeft op de stand van de soort. Of sprake is van wezenlijke invloed moet van geval tot geval bekeken worden en is afhankelijk van de stand van de soort, eigenschappen van de soort (bijvoorbeeld verplaatsingsmogelijkheden), eigenschappen van de omgeving (blijft voldoende leefgebied beschikbaar). De gedragscode is gericht op de minder algemene tot zeldzame soorten waarop snel sprake is van wezenlijke invloed. Door juist deze soorten in de gedragscode te betrekken wordt voorkomen dat invloed op die soorten leidt tot wezenlijke invloed.
Criteria:	De gedragscode hoeft alleen aandacht te besteden aan soorten waarvoor de gedragscode geldt (opgenomen in bijlage 1). Criteria waarop de gedragscode door het Ministerie van LNV getoetst worden, zijn: <ul style="list-style-type: none"> de gedragscode moet voldoende concreet zijn de gedragscode moet een waarborg bevatten dat de werkzaamheden geen wezenlijke invloed hebben op beschermde soorten de gedragscode moet voorzorgsmaatregelen bevatten die schade aan beschermde soorten door uw werkzaamheden zo veel mogelijk voorkomen
Kennis van planten en dieren:	Er is nogal wat kennis nodig van planten en dieren om de gedragscode te gebruiken. Het is daarom te overwegen een ecologisch deskundige te betrekken bij de voorbereiding (toepassing) van de gedragscode
Gedragscode niet verplicht:	Er is geen verplichting tot het gebruik van een gedragscode, maar indien de gedragscode niet wordt toegepast moet voor elke afzonderlijke activiteit met invloed op beschermde soorten de ontheffingsprocedure doorlopen worden. Het is daarom efficiënter gebruik te maken van de gedragscode, die niet per initiatiefnemer, maar per sector opgesteld kan worden.
Goedkeuringsprocedure:	De gedragscode moet voor gebruik zijn goedgekeurd door de Minister van LNV. De minister toetst of in de gedragscode de richtlijnen uit artikel 16c van de AMvB artikel 75 voldoende zijn uitgewerkt voor de uitvoering van werkzaamheden.

2.3

ANDERE GEDRAGSCODES, REGELGEVING EN HANDHAVING

Andere gedragscodes

Behalve de GEDRAGSCODE RECREATIE zijn reeds twee gedragscodes opgesteld:

- voor het bosbeheer (Bosschap en Vogelbescherming) (www.boschap.nl);
- voor de waterschappen (STOWA) (www.stowa.nl).

De recreatiesector zou ook gebruik kunnen maken van één van deze gedragscodes. Het nadeel daarvan is echter dat de gedragscode voor bosbeheer is beperkt tot toepassing in bossen. De gedragscode voor de waterschappen is breder van inhoud, maar het gebruik ten behoeve van recreatieve activiteiten wordt daarmee niet gedekt.

De GEDRAGSCODE RECREATIE is met deze twee gedragscodes afgestemd. Er zijn wel inhoudelijke verschillen, met name in de wijze waarop de maatregelen in de gedragscodes zijn gepresenteerd. In de GEDRAGSCODE RECREATIE is gekozen voor een weergave van maatregelen per groep beschermde soorten. De gedragscode geeft algemene richtlijnen, in de toepassing van de gedragscode kan dit nader worden ingevuld in de voorzorgsmaatregelen zoals die in specifieke situaties vereist zijn.

Overige regelgeving

In de GEDRAGSCODE RECREATIE zijn de voorwaarden gesteld betreffende de omgang met volgens de Flora- en faunawet beschermde soorten. De Flora- en faunawet is gericht op de bescherming van een aantal soorten. Andere overheden kunnen ten aanzien van de bescherming van die soorten geen zwaardere eisen stellen dan in de Flora- en faunawet zijn neergelegd. Wel kunnen andere overheden regels stellen met betrekking tot beschermde of bedreigde soorten, bomen, etc. voor het doorlopen van planologische procedures, in geval van ruimtelijke inrichting (bestemmingsplannen, ontheffingen van bestemmingsplannen). Gemeenten kunnen echter niet bij het afgeven van vergunningen zoals milieuvergunningen, sloopvergunningen, bouwvergunningen, etc. toetsing aan de Flora- en faunawet of andere eisen ten aanzien van planten of dieren vereisen.

Handhaving

Over de handhaving van de Wet in het algemeen en de rol van de gedragscode stelt de Toelichting op het Vrijstellingenbesluit:

“De gebruiker dient ten genoegen van de handhaver aan te tonen dat hij handelt conform de goedgekeurde gedragscode. De bewijslast ligt derhalve bij de gebruiker van de vrijstellingen. De gebruiker van de vrijstellingen is vrij om te bepalen hoe hij dit aantoont. Over het algemeen zal een gedragscode die concreet en duidelijk geformuleerd is het voldoen aan de bewijslast vergemakkelijken. Het verdient aanbeveling bij het opstellen van de gedragscode reeds rekening te houden met de bewijslast. Voorts kan het vastleggen van gegevens in bepaalde fasen van de werkprocessen bijdragen aan het voldoen aan de bewijslast, bijvoorbeeld gegevens over de beschermde dieren en planten die zijn aangetroffen bij de inventarisaties.”

Het verdient derhalve aanbeveling om gegevens over de aanwezigheid van beschermde soorten én over uw werkwijze goed te documenteren. Dit geldt overigens in alle gevallen, ook als er niet volgens deze gedragscode wordt gewerkt.

Handhaving gebeurt door de Algemene Inspectiedienst, de politie kan in geval van overtredingen van de Flora- en faunawet ook ingrijpen. In geval van controles en dergelijke adviseren wij u altijd te vragen naar de legitimatie van de handhaver en de gegevens van de handhaver te noteren. In geval van overtredingen van de Flora- en faunawet kan de handhaver werk stilleggen, activiteiten verbieden of beëindigen en/of proces-verbaal opmaken.

Overtredingen van de Flora- en faunawet zijn een economisch delict. Hierop zijn relatief hoge boetes mogelijk, die door de rechter worden opgelegd. Er is geen afkoop mogelijk van rechtsvervolgning door aan de handhaver een boete te betalen, in alle gevallen worden geconstateerde overtredingen behandeld door het Openbaar Ministerie (Justitie).

De recreatieondernemer is eindverantwoordelijk en aanspreekbaar voor datgene wat gebeurt op zijn terrein en onder zijn verantwoordelijkheid. Door duidelijke afspraken te maken met gasten, derden die terreinen gebruiken, aannemers, etc. kan in geval van overtredingen verhaal worden gehaald bij degene die de overtredingen pleegt.

HOOFDSTUK 3

Toepassing van de gedragscode recreatie

3.1

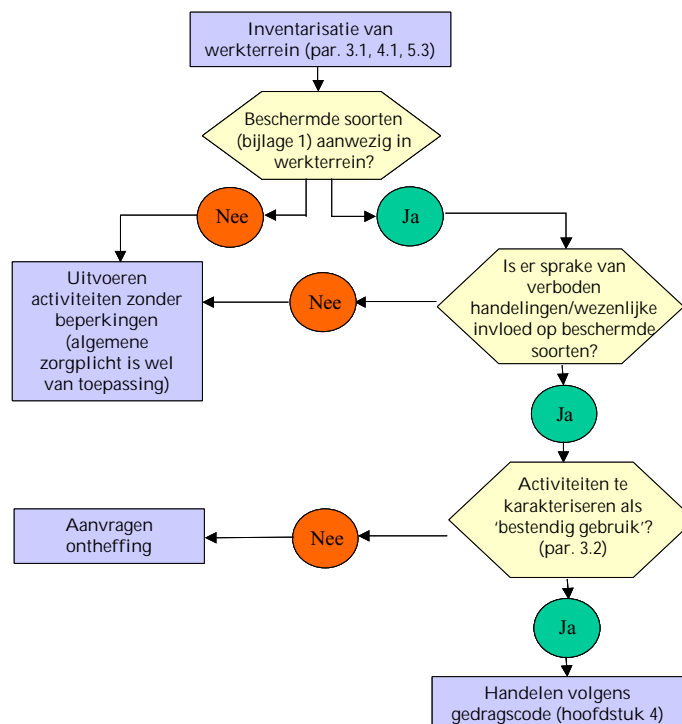
ALGEMEEN

Voor de toepassing van de GEDRAGSCODE RECREATIE geldt het schema zoals in figuur 3.1 is afgebeeld.

HET (LATEN) UITVOEREN VAN EEN INVENTARISATIE NAAR BESCHERMDE SOORTEN PLANTEN EN DIEREN IS ESSENTIEEL:

Alleen door een inventarisatie te doen of te laten uitvoeren is vast te stellen of sprake kan zijn van verboden handelingen bij gebruik van recreatieterreinen. De inventarisatie moet worden uitgevoerd door iemand die voldoende deskundig is op het gebied van flora en fauna. De omvang van de inventarisatiewerkzaamheden is afhankelijk van de situatie op het terrein: in sommige gevallen kan een inventarisatie beperkt zijn tot een enkel kortdurend bezoek door een deskundige (bijvoorbeeld op een kleine camping, waar geen van de in bijlage 1 genoemde soorten aanwezig zijn), in andere gevallen (bijvoorbeeld grote parken, bijzondere omstandigheden wat betreft aanwezige biotopen) is een uitgebreide inventarisatie nodig. Voor wat betreft vogels is het voldoende de soorten in de tabel uit bijlage 1 te inventariseren, voor algemene soorten kan volstaan worden met een algemene beoordeling van wel/niet aanwezig.

FIGUUR 3.1:
Stroomschema voor gebruik
van de GEDRAGSCODE
RECREATIE

Met 'beschermde soorten' worden die soorten bedoeld waarop de gedragscode van toepassing is (opgenomen in bijlage 1). Voor zeer algemene beschermde soorten (bijlage 2) geldt een algemeen geldende vrijstelling

3.2

ACTIVITEITEN DIE ONDER DE GEDRAGSCODE VALLEN

'Bestendig gebruik' betreft het uitvoeren van handelingen in, en het gebruiken van gebieden die samenhangen met de landschappelijke kwaliteiten van die gebieden en die daarin zijn ingepast. Het gebruik vindt al langer op deze manier plaats en beschermde soorten hebben zich hieraan aangepast. Wanneer activiteiten veranderen in frequentie, omvang of intensiteit, is geen sprake van bestendig gebruik.

De gedragscode is van toepassing voor het gebruik van de eigen terreinen van recreatieondernemers, alsmede op activiteiten van recreatieondernemers op gehuurde of tijdelijk in gebruik zijnde terreinen. Bestendig gebruik omvat ook (voortzetting van) de reguliere werkzaamheden die gericht zijn op het handhaven van de bestaande situatie. Vaak gaat het om weinig ingrijpende werkzaamheden, zoals het maaien van gazons, snoeien van beplantingen, etc. De werkzaamheden vinden doorgaans plaats in een regelmatig terugkerend regime. Vaak is er voor deze werkzaamheden een beheer- of onderhoudplan voor de langere termijn. De aanwezigheid van (beschermde) soorten planten en dieren is vaak afhankelijk van het gevoerde beheer, waardoor continuering van het beheer en onderhoud een voorwaarde is voor hun voortbestaan.

Werkzaamheden die niet al gedurende langere tijd worden uitgevoerd, of die een incidenteel karakter hebben (zoals vervanging van bedrijfsgebouwen of recreatieve gebouwen) vallen niet onder gebruik.

Werkzaamheden die onder gebruik vallen zijn bijvoorbeeld:

- Maaien van grazige en kruidige vegetaties op bermen, dijken en percelen.
- Begrazingsbeheer van grazige en kruidige vegetaties.
- Snoeien en dunnen van opgaande beplantingen.
- Onderhoud van infrastructuur (bijvoorbeeld fiets- en wandelpaden) op recreatieterreinen.
- Onderhoud aan dijklichamen.
- Onderhoud en herstelwerkzaamheden aan beschoeiing van wateren.
- Onderhoud en herstelwerkzaamheden aan steigers en bedrijfsgebouwen.
- Maaien van bodem en taluds van wateren (sloten, poelen).
- Baggeren van wateren.
- Kamperen op kampeerterreinen, met gebruikmaking van bijbehorende voorzieningen.
- Gebruik van ligplaatsen in havens, met gebruikmaking van bijbehorende voorzieningen.
- Gebruik van passantenplaatsen.
- Opbouwen van evenemententerrein (mits steeds op dezelfde plaats).
- Gebruik van (niet openbare) bestaande wandel- en fietspaden op eigen terreinen.
- Verhuren van vaartuigen als kano's, roeiboten, zeilboten of gemotoriseerde vaartuigen, voertuigen zoals fietsen, of last-, trek- en rijdieren zoals rijpaarden, paarden met huifkarren, etc.
- Alle handelingen en/of voer-/vaartuigbewegingen die in het normale gebruik noodzakelijk zijn ten behoeve van het functioneren van het bedrijf in zijn geheel en de accommodatie.

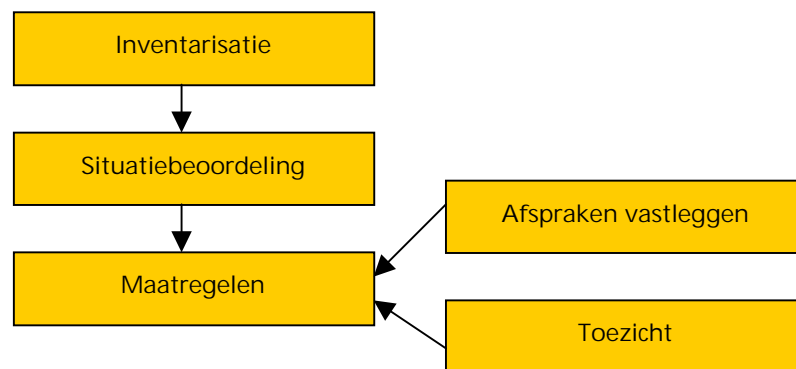
HOOFDSTUK

4 Handelen volgens de gedragscode recreatie

4.1

ALGEMEEN

In dit hoofdstuk worden de maatregelen beschreven die de recreatieondernemer zal treffen om schade aan het voortbestaan van beschermde soorten te voorkomen bij bestendig gebruik.

De eerste stap voor toepassing van de GEDRAGSCODE RECREATIE bestaat uit [de inventarisatie van beschermde planten en dieren](#). Een inventarisatie is noodzakelijk om de juiste maatregelen te kunnen treffen.

Op grond van de inventarisatie wordt een [situatiebeoordeling](#) gemaakt. Zijn er beschermde soorten aanwezig en vallen deze onder de gedragscode? Zijn er conflicten te verwachten met het gebruik en leidt dit tot ‘wezenlijke invloed’ op die soorten? Aan de hand van deze situatiebeoordeling is vast te stellen voor welke activiteiten of werkzaamheden in het onderhoud, beschreven in paragraaf 4.2, of voor welke soorten bij het recreatief gebruik, beschreven in paragraaf 4.3, maatregelen genomen moeten worden. Door de te nemen maatregelen op te schrijven, op te nemen in het onderhouds- of werkplan voor het onderhoud op het terrein of in (schriftelijke) afspraken bij activiteiten van het derden, is controleerbaar te maken dat de gedragscode wordt toegepast. Bij gebruik van de gedragscode is het schriftelijk vastleggen van de te nemen maatregelen verplicht. Indien werkzaamheden worden uitbesteed aan aannemers of door eigen personeel, is het belangrijk de maatregelen in bestekken, contracten of werkopdrachten [vast te leggen](#). De ondernemer moet vervolgens [toezicht](#) houden op naleving van de afspraken, en eventueel ook de gevolgen voor specifieke soorten monitoren en evalueren.

TABEL 4.1:
Overzicht algemene
maatregelen

Algemene maatregelen	Toelichting
Inventarisaties van beschermde flora en fauna	De recreatieondernemer dient een inventarisatie uit te (laten) voeren naar beschermde planten en dieren in het plangebied. Op deze manier is een actueel en compleet overzicht bij de ondernemer aanwezig van de verspreiding van beschermde planten- en diersoorten in het gebied en de directe omgeving. Een dergelijk overzicht is essentieel om te kunnen voldoen aan de specifieke regels in deze gedragscode. De inventarisatie wordt uitgevoerd door een persoon of bedrijf met aantoonbare ervaring en kwaliteiten. De inventarisatie vindt in principe één maal per tien jaar plaats. De inventariseerder bepaalt in overleg met de recreatieondernemer of (voor bepaalde soorten of soortengroepen) een andere frequentie noodzakelijk is en legt dit vast in het inventarisatierapport.
Situatiebeoordeling	Met het overzicht van beschermde soorten kan de situatie voorafgaand aan de uitvoering van werkzaamheden en/of handelingen voor het gebruik worden bepaald. De vraag hierbij is of de activiteiten zonder maatregelen te nemen zouden leiden tot een wezenlijke invloed op die soorten. Op basis hiervan kan worden vastgesteld welke maatregelen volgens de gedragscode noodzakelijk zijn bij de uitvoering van de werkzaamheden. Deze maatregelen worden opgenomen in het beheer-, onderhouds- of werkplan voor de betreffende locatie.
Vastleggen van afspraken met personeel en aannemers	De recreatieondernemer is verantwoordelijk voor de naleving van de maatregelen die in het kader van deze gedragscode noodzakelijk zijn. Maatregelen worden vervat in instructies aan het personeel. In het geval van aanbesteding of bij activiteiten van derden op het terrein worden afspraken ten aanzien van zorgvuldige werkmethoden conform deze gedragscode vastgelegd in het contract (bestek) tussen de recreatieondernemer en aannemers of derden.
Toezicht en monitoring	De ondernemer ziet er op toe dat de gemaakte afspraken worden nageleefd en of de betreffende soort(en) voldoende worden gespaard / aanwezig blijven.

In de paragrafen 4.2 en 4.3 zijn maatregelen beschreven om schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk te voorkomen en er zorg voor te dragen dat populaties van planten en dieren blijven voortbestaan. Toepassing van de maatregelen is nodig wanneer sprake is van verboden handelingen, zoals opgenomen in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Wanneer daarvan geen sprake is, ofwel omdat er geen beschermde soorten (bijlage 1) aanwezig zijn, ofwel omdat op aanwezige beschermde soorten geen effecten optreden, moet aantoonbaar gewerkt worden volgens de Gedragscode.

4.2 TOEPASSING PER ACTIVITEIT

4.2.1 MAAIEN KRUIDIGE VEGETATIES OP BERMEN, DIJKEN EN VELDEN

Maaien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn in de directe omgeving van de maaiactiviteit.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
zoogdieren												
broedvogels												
reptielen												
amfibieën												
dagvlinders												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (bijvoorbeeld verkeersveiligheid in verband met uitzicht of bruikbaarheid van het terrein voor recreatie, mits dat altijd al zo gebruikt wordt), en daarbij maatregelen nemen om soorten uit bijlage 1 te ontzien											

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.2:
Voorzorgsmaatregelen voor
maaiwerkzaamheden bij
aanwezigheid van
beschermde soorten uit
bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Planten	Maaien buiten het bloeiseizoen (vóór 1 april of na 1 september). Bij maaien tussen 1 april en 1 september beschermde planten vooraf opsporen en de planten sparen bij het maaien. Bij verspreid voorkomen van planten minimaal 25 % van de groeiplaats ongemaaid laten.
Zoogdieren	Maaien buiten het voortplantingsseizoen (vóór 1 april of na 1 oktober). Bij maaien in de periode 1 april – 1 oktober bij iedere maaibeurt de directe omgeving van het nest/hol en 25% van het leefgebied niet maaien.
Broedvogels	Maaien zoveel mogelijk buiten het belangrijkste deel van het broedseizoen (vóór 15 maart of na 15 juli). Maaien tussen 15 maart en 1 juni alleen als daar noodzaak toe is (bijvoorbeeld vanwege veiligheid). Nesten vooraf opsporen en tot minimaal 5 meter om het nest niet maaien. Bij maaien tussen 1 juni en 15 juli nesten vooraf opsporen en tot minimaal 3 meter om het nest niet maaien. Buiten de periode 15 maart – 15 juli kunnen in uitzonderingsgevallen broedende vogels aanwezig zijn. Nesten vooraf opsporen en tot minimaal 3 meter om het nest niet maaien.
Reptielen	Maaien vóór 1 april of ná 15 september. Bij maaien tussen 1 april en 15 september stroken van de vegetatie (ten minste 33% van de oppervlakte) ongemaaid laten. Handmatig maaien zodat aanwezige dieren niet verwond of gedood worden.
Amfibieën	Bij werkzaamheden in de periode 1 maart – 1 oktober wordt rekening gehouden met de mogelijke aanwezigheid van dieren. Aanwezige dieren worden zoveel mogelijk verwijderd van het te maaien terrein. Maaien vindt in deze periode overdag plaats.
Dagvlinders	Maaien buiten het voortplantingsseizoen (vóór 1 april of ná 1 september). Bij maaien tussen 1 april en 1 september vooraf waardplanten van vlinders opsporen en 50 cm om de plant niet maaien. Bij verspreid voorkomen van waardplanten minimaal 33% van de groeiplaats van waardplanten ongemaaid laten.

4.2.2

BEGRAZEN VAN GRAZIGE EN KRUIDIGE VEGETATIES

Begrazen van terreinen is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn in de terreinen.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn in het te begrazen terrein, dient het begrazingsplan hierop te worden aangepast. Zo nodig wordt de intensiteit (aantal dieren en periode van begrazing) en de keuze van diersoort hierop aangepast en worden eventueel delen van gebieden uitgerasterd. Zo nodig (bij aanwezigheid bijzondere broedvogels) wordt nestbescherming toegepast.

4.2.3

SNOEIEN EN DUNNEN VAN OPGAANDE BEPLANTINGEN

Snoeien en dunnen van beplantingen is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
vleermuizen												
overige zoogdieren												
broedvogels												
reptielen												
amfibieën												
dagvlinders												
bosmieren/ kevers												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (planningstechnisch niet anders mogelijk, veiligheidsaspecten, mits dit altijd al gebeurt), en daarbij maatregelen nemen om soorten uit bijlage 1 te ontzien											

NB. Het kappen van bomen anders dan uit een oogpunt van onderhoud van de opstand valt onder de categorie 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.' Voorbeelden hiervan zijn het kappen van bomen voor bouw van woningen, bungalows, aanleg van infrastructuur, etc.. De gedragscode is hierop niet van toepassing; wanneer beschermde soorten voorkomen die schade ondervinden van de kap (m.u.v. de zeer algemene soorten waarvoor een algemene vrijstelling geldt) is een ontheffing vereist.

Bij het onderhoud/gebruik van bos en bomen dienen de volgende elementen te worden ontzien:

- nesten van vogels als vermeld in bijlage 1;
- horstbomen en nestkasten van roofvogels;
- bomen met holen, spleten, rottingsgaten;
- nesten van kolonievogels;
- mierenhopen;
- dassenburchten;
- jeneverbessen;
- nestbomen van Eekhoorn, Boommarter, Hazelmuis en/of Eikelmuis;
- broedbomen van kevers (Vliegend hert).

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.3:
Voorzorgsmaatregelen voor
snoei- en dunnings-
werkzaamheden bij
aanwezigheid van
beschermden soorten uit
bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Vaatplanten	<p>Werkzaamheden uitvoeren na bloei en zaadzetting (vóór 1 april of na 1 september)</p> <p>Bij snoeien/dunnen tussen 1 april en 1 september beschermde planten vooraf opsporen en 1 meter om de plant niet betreden. Bij verspreid voorkomen aantal werkpaden en valplaatsen van bomen beperken zodat minimaal 25 % van de groeiplaats onaangetast blijft.</p> <p>In het leefgebied van beschermde soorten geen houtsnippers toepassen.</p>
Vleermuizen	<p>Snoeien/dunnen buiten de kraamtijd en voortplantingstijd (vóór 15 maart of na 15 september). Overdag uitvoeren van werkzaamheden. Bomen waarin zich kraamkolonies van vleermuizen bevinden laten staan.</p> <p>Snoeien/dunnen tussen 15 maart en 15 september alleen als daar noodzaak toe is. Verblijfplaatsen van vleermuizen vooraf opsporen en de bomen met vleermuisverblijfplaatsen niet snoeien (tenzij daartoe een dwingende noodzaak aanwezig is, bijvoorbeeld acute veiligheidsproblemen).</p>
Overige zoogdieren	<p>Snoeien/dunnen bij voorkeur na voortplantingsperiode en voor winterslaap (tussen 15 augustus en 1 november). Speciale plaatsen zoals nesten van Eekhoorns en /of Boommarters, Eikelmuis en Hazelmuis en burchten van Dassen ontzien.</p> <p>In overige perioden plekken die voor overige zoogdieren van belang zijn als verblijfplaats (nesten, burchten) ontzien.</p>
Broedvogels	<p>Snoeien en dunnen buiten het broedseizoen (vóór 15 maart of na 15 juli), waarbij bomen met holen of spleten met sporen van vogelnesten worden gespaard en bomen met bewoonde of bewoonbare horsten van roofvogels niet worden geveld.</p> <p>Snoeien tussen 15 maart en 15 juli alleen als daar noodzaak toe is. Bij het snoeien van bomen of struwelen in deze periode vooraf vogelnesten zo veel mogelijk opsporen; deze nesten moeten zo veel mogelijk gespaard worden.</p>
Reptielen	<p>Tussen 1 april en 15 augustus geen werkzaamheden uitvoeren.</p> <p>Bij snoeien/dunnen voor 15 maart of na 15 augustus, potentiële verblijfplaatsen in bladhopen en holen, ruimten onder boomstroken etc. opsporen en ongemoeid laten.</p> <p>Bij snoeien/dunnen buiten de voortplantingsperiode en in de overwinteringsperiode (15 september tot 15 maart) bij kappen en snoeien zo veel mogelijk ruimte ongemoeid laten, bijvoorbeeld te verwijderen bomen via een beperkt aantal routes uitslepen.</p> <p>Er worden in het leefgebied van deze soorten geen houtsnippers toegepast.</p>
Amfibieën	<p>Snoeien/dunnen bij voorkeur na voortplantingsperiode en voor winterslaap (tussen 1 juli en 1 november).</p> <p>Bij snoeien/dunnen voor 1 juli of na 1 november, potentiële verblijfplaatsen in bladhopen en holen, ruimten onder boomstroken etc. opsporen en ongemoeid laten.</p> <p>Bij snoeien/dunnen in de overwinteringsperiode (1 november tot 15 maart) bij kappen en snoeien zo veel mogelijk ruimte ongemoeid laten, bijvoorbeeld te verwijderen bomen via een beperkt aantal routes uitslepen.</p> <p>Er worden in het leefgebied van deze soorten geen houtsnippers toegepast.</p>
Dagvlinders	<p>Werkzaamheden in de periode 1 april – 1 september zoveel mogelijk voorkomen</p> <p>Bij aanwezigheid van dagvlinders jaarlijks ten minste 33% van het leefgebied intact houden</p>
Bosmieren/kevers	Nesten/broedbomen ontzien/laten staan.

4.2.4

ONDERHOUD AAN INFRASTRUCTUUR

Onderhoud aan infrastructuur is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
vleermuizen												
overige zoogdieren												
broedvogels												
reptielen												
amfibieën												
dagvlinders												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (bijvoorbeeld verkeersveiligheid), en daarbij maatregelen nemen om soorten te ontzien											

N.B. Onderhoud aan infrastructuur betreft het uitvoeren van werken waarbij de infrastructuur zoals die aanwezig is, wordt gehandhaafd. Wanneer er veranderingen optreden (bijvoorbeeld het aanleggen van verhardingen waar dat voorheen niet aanwezig was) valt het onderhoud niet onder 'bestendig gebruik', maar onder ruimtelijke ontwikkelingen. Daarvoor geldt de GEDRAGSCODE RECREATIE niet.

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.4:
Voorzorgsmaatregelen voor onderhoudswerkzaamheden bij aanwezigheid van beschermde soorten uit bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Planten	Standplaatsen van beschermde soorten vrijwaren van vernietiging door ruimtegebruik naast de te onderhouden infrastructuur
Vleermuizen	Uitvoeren van werkzaamheden buiten het kolonieseizoen om verstoring te voorkómen (vóór 15 maart of na 15 augustus). Werkzaamheden tussen 15 maart en 15 augustus alleen als daar noodzaak toe is, bijvoorbeeld voor reparaties wanneer sprake is van afbreuk aan de verkeersveiligheid.
Overige zoogdieren	Uitvoeren van werkzaamheden buiten het voortplantingsseizoen om verstoring te voorkómen (vóór 15 maart of na 15 augustus, bij aanwezigheid van dassen in de directe omgeving vóór 15 december). Werkzaamheden tussen 15 maart en 15 augustus (bij dassen tussen 15 december en 15 augustus) alleen als daar noodzaak toe is, bijvoorbeeld voor reparaties wanneer sprake is van afbreuk aan de verkeersveiligheid.
Broedvogels	Uitvoeren van werkzaamheden buiten het broedseizoen om verstoring te voorkómen (vóór 15 maart of na 15 juli). Werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli alleen als daar noodzaak toe is, bijvoorbeeld voor reparaties wanneer sprake is van afbreuk aan de verkeersveiligheid.
Reptielen	Uitvoeren van werkzaamheden buiten het voortplantingsseizoen om verstoring te voorkómen (vóór 1 april of na 15 juni). Bij werkzaamheden tussen 1 april en 15 juni eventueel aanwezige voortplantingsplekken (broeihopen, open zand, etc.) vrijwaren van verstoring. Werkzaamheden tussen 1 april en 15 augustus alleen als daar noodzaak toe is, bijvoorbeeld voor reparaties wanneer sprake is van afbreuk aan de verkeersveiligheid.
Amfibieën	Ingeval van werkzaamheden in de periode 15 februari – 1 november nagaan of het werkterrein afgezet moet worden om trekkende amfibieën te weren.
Dagvlinders	Ingeval bermen van infrastructuur leefgebied vormen van beschermde dagvlinders dienen de leefgebieden (vegetaties met waardplanten, mierennesten voor overwinterende poppen) gevrijwaard te blijven van verstoring

Indien beschermde soorten langs de infrastructuur voorkomen wordt, tenzij het niet anders kan, geen gebruik gemaakt van:

- chemische onkruidbestrijding;
- schadelijke middelen bij gladheidsbestrijding.

4.2.5

ONDERHOUD AAN BEDRIJFSGEBOUWEN

Onderhoud aan bedrijfsgebouwen is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
vleermuizen												
overige zoogdieren												
broedvogels												
reptielen en amfibieën												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (bijvoorbeeld optreden van lekkage), en daarbij maatregelen nemen om soorten te ontzien											

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.5:
Voorzorgsmaatregelen voor
onderhoud aan
bedrijfsgebouwen bij
aanwezigheid van
beschermde soorten uit
bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Vleermuizen	<p>Werkzaamheden buiten de kolonieperiode (1 april – 15 augustus) en/of buiten de overwinteringsperiode (1 november – 1 april).</p> <p>Bij werkzaamheden binnen de kolonieperiode en/of de overwinteringsperiode de kolonieplekken dan wel overwinteringsplekken ongemoeid laten (ook niet verstoren).</p> <p>Voor eventueel vernietigde verblijfsplaatsen vervangende verblijfsplaatsen creëren.</p>
Overige zoogdieren	<p>Werkzaamheden buiten de voortplantingsperiode (1 april – 1 augustus) en/of buiten de overwinteringsperiode (1 november – 1 maart).</p> <p>Bij werkzaamheden binnen de voortplantingsperiode en/of de overwinteringsperiode de nestplekken dan wel overwinteringsplekken ongemoeid laten (ook niet verstoren).</p> <p>Voor eventueel vernietigde nestplekken of overwinteringsplekken vervangende plekken creëren.</p>
Broedvogels	<p>Werkzaamheden buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli).</p> <p>Werkzaamheden tussen 15 maart en 15 juli alleen als daar noodzaak toe is. Nesten vooraf opsporen en ongemoeid laten (ook niet verstoren).</p> <p>Bij werkzaamheden buiten het broedseizoen rekening houden met daar eventueel permanent verblijvende soorten (bijv. Kerkuil of Steenuil).</p> <p>Broedplaatsen in stand houden of vervangende broedplaatsen creëren indien deze worden vernietigd.</p>
Amfibieën en reptielen	<p>Werkzaamheden buiten de overwinteringsperiode (uitvoering tussen 1 november en 1 april).</p> <p>Bij werkzaamheden binnen de overwinteringsperiode de overwinteringsplekken ongemoeid laten (ook niet verstoren).</p> <p>Overwinteringsplekken instandhouden of vervangende overwinteringsplekken creëren indien deze worden vernietigd.</p>

4.2.6

MAAIEN VAN BODEM EN OEVERS VAN WATEREN (NATTE PROFIEL)

Onderhoud aan bodem en oevers van wateren is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
zoogdieren												
broedvogels												
amfibieën en Ringslang												
vissen												
libellen												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (bijvoorbeeld omdat de watergang bevaarbaar moet blijven), en daarbij maatregelen nemen om soorten uit bijlage 1 te ontzien											

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.6:
Voorzorgsmaatregelen voor
maaien van wateren (natte
profiel) bij aanwezigheid
van beschermde soorten uit
bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Vaatplanten	Schonen na bloei en zaadzetting (vóór 1 april of na 1 september). Schonen met open bak. Bij schonen tussen 1 april en 1 september beschermde planten vooraf opsporen en 5 meter om de plant ongemoeid laten. Bij verspreid voorkomen van een beschermde soort minimaal 25 % van de groeiplaats ongemoeid laten. Schonen met open bak.
Zoogdieren	Schonen vóór 1 april en ná 1 september. Tussen 1 april en 1 september verblijfplaatsen van dieren vaststellen en vegetatie in een straal van 20 meter hieromheen ongemoeid laten.
Broedvogels (die broeden op water of in oever)	Schonen buiten het broedseizoen (vóór 15 maart of na 15 juli). Bij schonen vóór 15 maart en tussen 1 juni en 1 augustus nesten vooraf opsporen en tot minimaal 3 meter om het nest ongemoeid laten. Schonen tussen 15 maart en 1 juni alleen als daar noodzaak toe is. Nesten vooraf opsporen en tot minimaal 5 meter om het nest niet schonen.
Amfibieën en Ringslang	Schonen na voortplantingsperiode en voor winterslaap (uitvoering tussen 1 augustus en 1 november). Schonen met open bak. Bij schonen tussen 1 november en 1 maart de bodem ongemoeid laten; eventuele bagger controleren op beschermde soorten en deze terugzetten. Schonen met open bak. Schonen tussen 1 maart en 1 augustus alleen als daar noodzaak toe is. Gefaseerd schonen waarbij minimaal 33% van de watervegetatie ongemoeid blijft. Schonen met open bak.
Vissen	Schonen na voortplantingsperiode en voor winterrust (uitvoering tussen 1 september en 1 december). Schonen met open bak. Bij schonen tussen 1 december en 1 maart bodemvegetatie ongemoeid laten of schoonsel controleren op beschermde soorten en deze terugzetten. Schonen met open bak. Schonen tussen 1 maart en 1 september alleen als daar noodzaak toe is. Gefaseerd schonen waarbij minimaal 33% van de watervegetatie ongemoeid blijft. Schonen met open bak.
Libellen	In de periode 1 april – 1 augustus alleen maaien of schonen indien daartoe een noodzaak bestaat. Altijd gefaseerd schonen waarbij per jaar minimaal 25% van de watervegetatie en in het water staande oevervegetatie ongemoeid blijft.

In alle gevallen wordt bij het maaien van waterlopen (water en oevers) het maaisel zodanig weggezet dat daarin aanwezige soorten terug kunnen naar het water. In geval soorten uit bijlage 1 voorkomen, wordt het maaisel direct na het maaien gecontroleerd op aanwezige soorten, worden deze uit het maaisel geraapt en teruggeplaatst in het water.

4.2.7 BAGGEREN VAN WATERBODEMS

Baggeren van waterbodems is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Soortengroep (soorten uit bijlage 1)												
geen												
planten												
zoogdieren												
broedvogels												
amfibieën en Ringslang												
vissen												
libellen												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is (planningstechnisch niet mogelijk buiten deze periode en het gebeurt vanuit het verleden altijd al in deze periode), en daarbij maatregelen nemen om soorten uit bijlage 1 te ontzien											

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.7:
Voorzorgsmaatregelen voor baggeren van wateren bij aanwezigheid van beschermde soorten uit bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Vaatplanten	<p>Baggeren na bloei en zaadzetting (vóór 1 april of na 1 september). Gefaseerd baggeren waarbij minimaal 25% van het oppervlak ongemoeid blijft.</p> <p>Bij baggeren tussen 1 april en 1 september beschermde planten vooraf opsporen en 5 meter om de plant ongemoeid laten. Wanneer beschermde soorten over grotere oppervlakten voorkomen, gefaseerd baggeren waarbij minimaal 25 % van het oppervlak ongemoeid blijft.</p>
Zoogdieren	<p>Baggeren vóór 1 april en ná 1 september.</p> <p>Tussen 1 april en 1 september verblijfplaatsen van dieren vaststellen en de bodem/vegetatie in een straal van 20 meter hieromheen ongemoeid laten.</p>
Broedvogels (die broeden op water of in oever)	<p>Baggeren buiten het broedseizoen (vóór 15 maart of na 15 juli).</p> <p>Baggeren tussen 15 maart en 1 juni alleen als daar noodzaak toe is. Nesten vooraf opsporen en tot minimaal 25 meter om het nest niet baggeren.</p> <p>Bij baggeren tussen 1 juni en 15 juli nesten vooraf opsporen en tot minimaal 10 meter om het nest ongemoeid laten.</p> <p>Bij baggeren tussen 1 januari en 15 maart vooraf nagaan of nesten aanwezig zijn en minimaal 10 meter om het nest niet baggeren.</p>
Amfibieën en Ringslang	<p>Baggeren na voortplantingsperiode en voor winterslaap (uitvoering tussen 1 augustus en 1 november). Gefaseerd baggeren, waarbij per keer minimaal 25% van het oppervlak ongemoeid blijft.</p> <p>Baggeren tussen 1 maart en 1 augustus alleen wanneer daar noodzaak toe is. Gefaseerd schonen waarbij minimaal 50% van het oppervlak ongemoeid blijft.</p> <p>Baggeren tussen 1 november en 1 maart, wanneer overwinterende amfibieën aanwezig zijn, alleen als daar noodzaak toe is. Van tevoren amfibieën (tijdelijk) wegvangen of isoleren van desbetreffende locatie. Gefaseerd baggeren waarbij minimaal 50% van het oppervlak ongemoeid blijft.</p>
Vissen	<p>Baggeren na voortplantingsperiode en voor winterrust (uitvoering tussen 1 september en 1 december).</p> <p>Bij baggeren tussen 1 december en 1 maart bodem en bodemvegetatie ongemoeid laten of bagger controleren op beschermde soorten en deze terugzetten.</p> <p>Baggeren tussen 1 maart en 1 september alleen als daar noodzaak toe is en het altijd al in die periode gebeurt. Gefaseerd baggeren waarbij minimaal 33% van de bodem ongemoeid blijft.</p>
Libellen	<p>Gefaseerd baggeren waarbij per jaar minimaal 33% van de bodemoppervlakte ongemoeid blijft.</p>

In alle gevallen wordt bij het baggeren van wateren de vrijkomende bagger zodanig weggezet dat daarin aanwezige soorten terug kunnen naar het water. In geval soorten uit bijlage 1 voorkomen, wordt de bagger direct na het maaien gecontroleerd op aanwezige soorten, worden deze uit de bagger opgeraapt en teruggeplaatst in het water.

4.2.8

ONDERHOUD AAN BESCHOEIING VAN WATEREN OF STEIGERS

Onderhoud aan beschoeiing van wateren of steigers is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op plaatsen waar werkzaamheden worden uitgevoerd, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
zoogdieren												
broedvogels												
amfibieën en Ringslang												
vissen												
libellen												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien de activiteit leidt tot beïnvloeding van soorten uit bijlage 1											
	activiteit niet uitvoeren, tenzij daartoe een noodzaak aanwezig is, en daarbij maatregelen nemen om soorten uit bijlage 1 te ontzien											

Indien de activiteit plaatsvindt op plaatsen waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.8:
Vorzorgsmaatregelen
onderhoud en herstel van
beschoeiingen of steigers bij
aanwezigheid van
beschermden soorten uit
bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Vorzorgsmaatregelen
Vaatplanten	Onderhoud na bloei en zaadzetting (vóór 1 april of na 1 september). Bij onderhoud tussen 1 april en 1 september beschermde planten vooraf opsporen en 3 meter om de plant ongemoeid laten. Bij verspreid voorkomen van plant minimaal 25 % van de groeiplaats ongemoeid laten. In deze situatie moeten de onderhoudswerkzaamheden verspreid over meerdere jaren worden uitgevoerd.
Zoogdieren	Onderhoud vóór 1 april en ná 1 september. Tussen 1 april en 1 september verblijfplaatsen van dieren vaststellen en een beschoeiing tot 20 meter hiervandaan ongemoeid laten.
Broedvogels (die broeden op water of in oever)	Onderhoud buiten het broedseizoen (vóór 15 maart of na 15 juli). Bij onderhoud tussen 1 januari en 15 maart of tussen 1 juni en 15 augustus nesten vooraf opsporen en tot minimaal 10 meter om het nest ongemoeid laten. Onderhoud tussen 15 maart en 1 juni alleen als daar noodzaak toe is. Nesten vooraf opsporen en tot minimaal 25 meter om het nest geen onderhoud uitvoeren.
Amfibieën	Onderhoud na voortplantingsperiode en voor winterslaap (tussen 1 augustus en 1 november). Bij onderhoud tussen 1 november en 1 maart gefaseerd onderhoud uitvoeren, waarbij minimaal 50% van beschoeiing ongemoeid blijft. In dit geval onderhoud uitvoeren in twee opeenvolgende jaren. Onderhoud tussen 1 maart en 1 augustus alleen als daar noodzaak toe is. Van tevoren amfibieën (tijdelijk) wegvangen en/of isoleren van desbetreffende locatie.
Vissen	Onderhoud aan beschoeiing na voortplantingsperiode en voor winterrust (tussen 1 september en 1 december). Bij onderhoud tussen 1 december en 1 maart gefaseerd onderhoud uitvoeren, waarbij minimaal 50% van beschoeiing ongemoeid blijft. In dit geval onderhoud uitvoeren in twee opeenvolgende jaren. Onderhoud tussen 1 maart en 1 september alleen als daar noodzaak toe is. Minimaal 50% van de beschoeiing ongemoeid laten. In dit geval onderhoud uitvoeren in twee opeenvolgende jaren.
Libellen	Gefaseerd onderhoud waarbij minimaal 50% van beschoeiing ongemoeid blijft. In dit geval onderhoud uitvoeren in twee opeenvolgende jaren.

4.2.9

GEBRUIK

Onder 'bestendig gebruik' vallen handelingen die zijn gericht op recreatief gebruik. Verboden handelingen ten aanzien van dit gebruik kunnen liggen op het gebied van het verontrusten en verstoren van beschermde dieren. In enkele gevallen kan het gaan om het beschadigen of vernielen van beschermde planten of het beschadigen of vernielen van voortplantings- of verblijfplaatsen van beschermde dieren. Het doden van beschermde dieren door bestendig gebruik komt weinig voor. De gedragscode is van toepassing op terreinen die in eigendom en/of beheer van recreatieondernemers zijn (dus ook door recreatieondernemers gehuurde of tijdelijk gebruikte terreinen).

Gebruik van terreinen is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn op plaatsen die gebruikt worden, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar. Onderstaande schema's geven een overzicht en een toelichting.

Periode Soortengroep (soorten uit bijlage 1)	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
geen												
planten												
vleermuizen												
overige zoogdieren												
broedvogels												
overige vogels												
reptielen												
amfibieën												
vissen												
dagvlinders												
libellen												
overige soorten												
	(vrijwel) geen maatregelen nodig											
	in deze periode zijn maatregelen nodig indien gebruik leidt tot zodanige effecten op soorten uit bijlage 1 dat het voorkomen van deze soorten daardoor beïnvloedt wordt											

Omdat het gaat om bestendig gebruik, gaat het om activiteiten die al gedurende langere tijd plaatsvinden. Er is daarom voor gekozen die activiteiten niet uit te sluiten, maar maatregelen te beperken tot specifiek op de betreffende soorten gerichte maatregelen. Voor gebruik buiten het eigen terrein door recreanten is de recreatieondernemer niet verantwoordelijk. Indien relevant, omdat belangrijke verstoring kan optreden, geeft de recreatieondernemer algemene richtlijnen of aanbevelingen aan recreanten om die verstoring zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken.

Indien de activiteit plaatsvindt op de plaats waar soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn, worden (afhankelijk van de aanwezige soorten) de volgende maatregelen genomen (gespecificeerd per soortengroep):

TABEL 4.9

Voorzorgsmaatregelen voor bestendig gebruik bij aanwezigheid van beschermde soorten uit bijlage 1

Aanwezige soorten bijlage 1:	Voorzorgsmaatregelen
Planten	Betreding door recreanten wordt zoveel mogelijk voorkomen. Bij gebruik <u>tussen 1 april en 1 september</u> worden, indien betreding tot invloed kan leiden (vernietiging van alle of grootste deel van de planten op de standplaats), de standplaats afgezet/uitgesloten van gebruik.
Vleermuizen	Zorgen voor voldoende rust (geen verstoring door geluid en/of licht) nabij kraamkolonies, op vliegroutes of ter plaatse van belangrijke foerageergebieden.
Overige zoogdieren	Rondom vaste locaties (burchten) een zodanige afstand vrijhouden van activiteiten dat geen verstoring optreedt. In terreinen die van betekenis zijn voor beschermde soorten zoogdieren vaststellen welke terreindelen voor deze soorten als rust- en verblijfsgebied gevrijwaard moeten blijven van versturende activiteiten.
Broedvogels	In geval het algemene soorten betreft: geen maatregelen. In geval het Rode Lijstsoorten of soorten van de Vogelrichtlijn betreft (zie bijlage 1): een zodanige afstand wordt gehouden tot de nesten dat geen verstoring optreedt. Terreinen die voor vogels van bijzondere betekenis zijn, onafhankelijk van de soort broedvogel (bijvoorbeeld rietkragen): de recreatieondernemer zorgt er voor dat betreding in het broedseizoen niet optreedt, voor zover hij daar invloed op kan uitoefenen.
Overige vogels	De recreatieondernemer zorgt er voor dat er geen verstoring van deze vogels optreedt door recreanten, voor zover hij daar invloed op kan uitoefenen.
Reptielen	Terreinen die van belang zijn voor de voortplanting van reptielen niet betreden in de periode 1 april – 1 september, of als het om grotere terreinen gaat (de belangrijkste) delen van de terreinen vrijwaren van gebruik.
Amfibieën	Voortplantingsplaatsen (poelen, vijvers) en direct aangrenzende oevers geheel of gedeeltelijk vrijwaren van gebruik in de periode 1 maart – 1 juli. Overwinteringsplaatsen in de winterperiode (1 november tot 1 maart) zodanig gebruiken dat de overwinterende amfibieën niet verstoord worden.
Vissen	De terreinen die specifiek voor de betreffende soorten van belang zijn worden geheel of gedeeltelijk (minimaal 50% niet te verstoren) gevrijwaard van gebruik.
Dagvlinders	De terreinen die specifiek voor de betreffende soorten van belang zijn worden geheel of gedeeltelijk (minimaal 50% niet te verstoren) gevrijwaard van gebruik.
Libellen	De terreinen die specifiek voor de betreffende soorten van belang zijn worden geheel of gedeeltelijk (minimaal 50% niet te verstoren) gevrijwaard van gebruik.
Overige soorten	De terreinen die specifiek voor de betreffende soorten van belang zijn worden geheel of gedeeltelijk (minimaal 50% niet te verstoren) gevrijwaard van gebruik.

4.2.10

ONDERHOUD AAN DIJKLICHAMEN

Onderhoud aan dijklichamen* is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn.

Indien wel soorten uit bijlage 1 aanwezig zijn en er essentiële effecten optreden op het voorkomen van deze soorten, zijn maatregelen nodig in bepaalde perioden van het jaar.

**) Volgens de Wet op waterkering is tussen half oktober en half april geen onderhoud toegestaan aan het buitentalud van waterkerende dijken.*

Het onderhoud aan dijken of andere waterkeringen door recreatieondernemers en dat valt binnen 'bestendig gebruik' betreft kleinschalige werkzaamheden, zoals het opvullen van gaten door bijvoorbeeld vergraving door konijnen etc. Groot onderhoud aan waterkeringen is verantwoordelijkheid van Waterschap of Rijkswaterstaat, recreatieondernemers zijn daarvoor niet verantwoordelijk. Kleinschalige werkzaamheden waarbij geen schade aan de dijk wordt aangebracht, kan mogelijk wel tussen half oktober en half april worden uitgevoerd. In voorkomende gevallen is het raadzaam advies en/of vergunning te vragen bij het verantwoordelijke bevoegd gezag (Waterschap of Rijkswaterstaat).

Ingeval grazige vegetaties aanwezig zijn moeten bij gebruik daarvan de richtlijnen worden gevolgd zoals die zijn opgenomen in paragraaf 4.2.1 of 4.2.2.

Ingeval bos/struweelvegetaties aanwezig zijn moeten bij gebruik daarvan de richtlijnen worden gevolgd zoals die zijn opgenomen in paragraaf 4.2.3.

4.3

UITZONDERINGEN

In uitzonderingsgevallen zal het niet mogelijk zijn zich geheel te houden aan de maatregelen zoals die in de paragrafen 4.2 en 4.3 zijn vastgelegd. Voorbeelden van dergelijke uitzonderingsgevallen zijn:

- conflicten met veiligheidsaspecten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de noodzaak takken van bomen te moeten snoeien of bomen te moeten vellen omdat deze een veiligheidsrisico inhouden (bij kampeerplaatsen, bungalows, langs wegen, fiets- en wandelpaden, etc.);

- volksgezondheidsrisico's of risico voor flora en fauna. Daarbij is te denken aan bijvoorbeeld bestrijding van de eikenprocessierups, de iepenziekte of bacterievuur bij meidoorns;

- eisen van het Waterschap bij watergangen met een schouwplicht, er moet dan ten minste aan de eisen van het Waterschap worden voldaan; daarbij ligt het in de rede dat het Waterschap geen eisen stelt die zouden leiden tot zodanig moeten handelen dat dit ook niet plaats kan vinden onder de Gedragscode van de waterschappen;

- incidentele schade, bijvoorbeeld stormschade. Het kan dan nodig zijn schadeherstel uit te voeren of het opruimen van stormhout e.d.

calamiteiten of dreiging van calamiteiten (overstromingsgevaar, brand, etc.) waarbij mogelijk snel en fors ingegrepen moet worden of mensen via kwetsbare gebieden geëvacueerd moeten worden.

In deze gevallen legt degene die de activiteit uitvoert of daartoe opdracht geeft, vast wat de reden is om van de maatregelen in deze GEDRAGSCODE RECREATIE af te wijken.

HOOFDSTUK 5 Inpassing in de organisatie

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wat organisatorisch moet worden geregeld om de gedragscode in de praktijk goed te laten functioneren en op een zodanige manier dat het ook controleerbaar is.

5.1 INFORMATIE OVERDRACHT RECRON EN HISWA AAN ONDERNEMERS

RECRON en HISWA stellen de GEDRAGSCODE RECREATIE met Handleiding beschikbaar aan de bij hun aangesloten ondernemers. De GEDRAGSCODE kunnen zij via het Internet ofwel direct opvragen bij RECRON of HISWA.

Wijzigingen in de GEDRAGSCODE of aandachtspunten bij het gebruik van de GEDRAGSCODE worden door RECRON/HISWA op het Internet geplaatst.

5.2 CONTROLEERBAARHEID VAN WERKEN VOLGENS DE GEDRAGSCODE

Belangrijk bij het werken volgens de GEDRAGSCODE is, dat dit aantoonbaar gebeurt. Bij controles (door de Algemene Inspectie Dienst, politie, etc.) kan de ondernemer laten zien dat hij/zij zich houdt aan de Flora- en faunawet. Om dit te doen wordt de volgende handelwijze aanbevolen:

1. een map aanleggen met de gegevens betreffende de GEDRAGSCODE;
2. in deze map opnemen:
 - a. de GEDRAGSCODE met Handleiding;
 - b. de inventarisatiegegevens;
 - c. het werkplan of de set van maatregelen die genomen worden. Hierin wordt vastgelegd welke flora- en fauna-elementen gespaard of beschermd moeten worden en op welke wijze dit plaatsvindt (planning en uitvoering van werkzaamheden, terreinen afschermen van betreding, hoe hinder in de vorm van externe verstoring (licht, geluid, etc.) wordt voorkómen op daarvoor gevoelige terreinen);
 - d. instructies aan werknemers of aan derden (aannemers, onderhuurders, etc. die werkzaamheden of activiteiten uitvoeren onder verantwoordelijk van de ondernemer (ofwel op diens terrein, ofwel onder diens invloed). In deze instructies wordt vastgelegd welke flora- en faunaelementen gespaard of beschermd moeten worden, en op welke wijze planning en uitvoering van werkzaamheden worden afgestemd op die te beschermen flora en fauna;
 - e. eventuele afwijkingen van de GEDRAGSCODE, bijvoorbeeld bij calamiteiten of conflicten met veiligheid.

5.3

PRAKTISCHE AANBEVELINGEN

Algemeen

De GEDRAGSCODE RECREATIE is opgesteld voor 'bestendig gebruik'. De term bestendig wijzen erop dat het gaat om voortzetting van activiteiten zoals die al gedurende langere tijd plaatsvinden. In de meeste gevallen zijn de beschermde soorten die aanwezig zijn, aanwezig dankzij of ondanks deze activiteiten, maar gaat er dus geen wezenlijke invloed op die soorten uit. In de meeste gevallen zal het 'bestendig' gebruik dus gewoon door kunnen gaan, dat wil zeggen zonder specifieke maatregelen te nemen.

De soorten waarop de gedragscode betrekking heeft zijn grotendeels de meer zeldzame soorten. In veel gevallen zullen daarom geen beschermde soorten aanwezig zijn die leiden tot wijzigingen in de bestaande gang van zaken. Bijvoorbeeld een grasveld dat altijd al jaarlijks meerdere malen wordt gemaaid als kampeergrond. Het is uitzonderlijk als daarop bijzondere soorten voorkomen die aanleiding geven tot een wijziging in het gebruik. Om één en ander zeker te weten is een inventarisatie essentieel. Zowel de aanwezigheid als het ontbreken van beschermde soorten waarvoor maatregelen nodig zijn (de soorten uit bijlage 1), worden met een inventarisatie aangetoond.

Inventariseren (wanneer, waarop en hoe) en afleiden van maatregelen

Er zijn geen formele eisen aan inventarisaties voor wat betreft het aantal inventarisatieronden of kwalificaties van mensen die het onderzoek uitvoeren. Er zijn wel algemene uitgangspunten, die ook in juridische procedures van belang zijn. De inventarisatie moet voldoende compleet zijn, waarbij zekerheid bestaat rondom het wel of niet aanwezig zijn van soorten, en de mensen die de inventarisaties uitvoeren moeten aannemelijk kunnen maken dat zij daartoe voldoende gekwalificeerd zijn (kennis en ervaring hebben). Dit kunnen inventariseerders van gespecialiseerde adviesbureaus zijn, leden van IVN of KNNV, of andere vrijwilligers, maar ook recreatieondernemers zelf kunnen voldoende gekwalificeerd zijn (bijvoorbeeld aan te tonen door het gevolgd hebben van een cursus of middels hulp van specialisten).

In veel gevallen zal een eenmalig veldbezoek door een deskundige, met een beknopte rapportage daarvan, voldoende zijn om aan de gedragscode te voldoen. Wanneer van bepaalde soortgroepen wél een verwachting bestaat betreffende het voorkomen van soorten als opgenomen in bijlage 1 (voor vogels alleen de soorten in de tabel), is een uitgebreidere inventarisatie daarvan nodig. Daarvoor zijn hierna richtlijnen gegeven. Door de inventarisatie bij uitbesteding in 2 stappen te laten uitvoeren, is dit efficiënt in te vullen: in de eerste stap vindt een beoordeling plaats wát geïnventariseerd moet worden, wát op voorhand duidelijk is, en welke onderzoeksmethode eventueel gehanteerd moet worden; in de tweede stap vindt de daadwerkelijke inventarisatie plaats.

Inventarisatie

Per soortgroep zijn in de navolgende tabel indicaties opgenomen betreffende de wijze van inventariseren. Deze indicaties zijn geschikt om bij het laten uitvoeren van inventarisaties door derden de door hun voorgestelde methode te toetsen. De inventariseerders hoeven zich niet strikt aan de indicaties te houden, het gaat er hier om dat de recreatieondernemer zelf kritische vragen kan stellen bij onderzoeksvoorstellen.

Soortengroep	Periode waarin inventarisaties plaatsvinden	Wijze van inventariseren
Vaatplanten	april – juli (uitloop tot september)	Tijdens één of twee veldbezoeken aanwezige soorten op kaart intekenen
Zoogdieren m.u.v. vleermuizen	gehele jaar, afhankelijk van de soort, vooral april - juli	Opsporen van holen, burchten, etc. Voorts sporenonderzoek. Soms kan onderzoek door het vangen van dieren (met life-traps) nodig zijn
Vleermuizen	(april-) mei – juli (- september) winterverblijven ook in de winterperiode	Kolonies, vliegroutes en belangrijke foerageergebieden kunnen worden onderzocht met behulp van een batdetector. Voor onderzoek naar verblijfplaatsen is ten minste een bezoek in de ochtend nodig (van ongeveer 1,5 uur voor zonsopkomst tot 0,5 uur daarna. Winterverblijven kunnen door direct waarnemen (onderzoek van geschikte locaties) worden opgespoord
Broedvogels	maart - juli	Middels 3 ochtendbezoeken en 2 avond/nachtbezoeken aanwezige soorten vaststellen (beknopte territoriumkartering)
Trekkende vogelsoorten	gehele jaar	1 maal in de ochtendschemering en 1 maal overdag om rustplaatsen en foerageergebruik vast te stellen (voor een jaarrondinventarisatie zullen meerdere bezoeken nodig zijn)
Overwinterende vogelsoorten	oktober - maart	1 maal in de ochtendschemering en 1 maal overdag om rustplaatsen en foerageergebruik vast te stellen (voor een volledige inventarisatie zullen meerdere (minimaal 3) bezoeken nodig zijn)
Reptielen	april – mei (- september)	2 tot 5 bezoeken, op zicht zoeken naar aanwezige dieren, eventueel kunstmatige opwarmplekken creëren en deze controleren op aanwezige dieren
Amfibieën	maart – mei (- juli)	2 of 3 bezoeken, oppervlaktewateren met schepnet bemonsteren, luisteren naar roepende dieren, 1 maal 's avonds/ 's nachts met een zaklamp op salamanders inventariseren
Vissen	gehele jaar	1 of 2 bezoeken, oppervlaktewateren bemonsteren met een schepnet, eventueel electrovisserij toepassen
Dagvlinders	april - september	3 tot 5 bezoeken, aanwezige soorten op kaart intekenen
Libellen	april - september	3 tot 5 bezoeken, oppervlaktewateren bemonsteren met een schepnet (larven onderzoek), volwassen dieren door direct waarnemen, eventueel zoeken van larvenhuidjes
Overige soortengroepen	april - september	1 of 2 bezoeken, direct waarnemen, voor waterdieren oppervlaktewateren bemonsteren met een schepnet

Weergave van de resultaten

De resultaten van inventarisaties worden weergegeven op kaart en in tabellen. Van belang is dat voldoende duidelijk is welke plekken of terreinen permanent of tijdelijk voor bepaalde soorten van belang zijn. Het gaat daarbij specifiek om de soorten van bijlage 1 van deze Gedragscode Recreatie. De recreatieondernemer moet bij de toetsing van de inventarisatie-rapporten nagaan of met de presentatie van de verspreidingsgegevens van beschermde soorten voldoende duidelijk is na te gaan waar welke maatregelen uit de Gedragscode Recreatie nodig zijn.

Herhalingsfrequentie

Basis is een inventarisatie eens per 10 jaar. Zo nodig worden tussentijdse herhalingen uitgevoerd voor soorten of soortgroepen die van speciaal belang zijn (juridisch zwaar beschermde soorten, soorten die mobiel zijn). De herhalingsfrequentie wordt vastgesteld in overleg tussen de ondernemer en de inventariseerder.

Af te leiden maatregelen

Beschermende maatregelen qua planning of uitvoering worden vastgesteld conform de maatregelen zoals die zijn beschreven in de paragrafen 4.2 en 4.3. De te nemen beschermende maatregelen worden vastgelegd, bijvoorbeeld in het inventarisatierapport. De te nemen maatregelen worden vastgesteld in overleg tussen de ondernemer en de inventariseerder.

De maatregelen worden vervolgens opgenomen in het werk-, onderhouds- of beheersplan, in het werkprotocol voor eigen werknemers, in bestekvoorwaarden voor aannemers, of in voorwaarden voor derden die gebruik maken van terreinen/onderhuurders, etc. Om te voldoen aan de algemene zorgplicht (voor soorten planten en dieren die niet onder de Gedragscode vallen) kunnen ook voorzorgsmaatregelen nodig zijn. De inventariseerder kan aangeven welke maatregelen dat zijn. Dit maakt formeel geen onderdeel uit van de Gedragscode.

Uitbesteding inventarisaties en bepalen maatregelen

Inventariseren brengt (soms hoge) kosten met zich mee, zodat een efficiënte aanpak van uitbesteding wenselijk is.

Prijzen (in geval van uitbesteding) zijn niet per eenheid (oppervlakte o.i.d.) aan te geven, omdat dat afhangt van te inventariseren soortgroepen, de locatie (i.v.m. reiskosten), etc. De beste aanpak is: per regio als ondernemers dit samen oppakken. Bij meerdere bureaus (netjes is 3 bureaus) offerte vragen. Bij het offerte laten maken door de bureaus vragen reeds in de offerte rekening te houden met wat wel en niet geïnventariseerd moet worden, gezien te verwachten soorten of soortgroepen.

In offertes de bureaus laten opschrijven op welke wijze zij de inventarisaties uitvoeren. Ook laten opschrijven op welke wijze zij de resultaten weergeven. Bureaus bij de offerteuitvraag ook de Gedragscode doen toekomen. Het is aan te bevelen de bureaus ook te vragen naar het concreet maken van te nemen maatregelen conform de Gedragscode. Gespecificeerde prijzen vragen, zodat offertes onderling vergelijkbaar zijn.

Bureaus zijn te vinden via:

www.natuurnet.nl

www.netwerkgroenebureaus.nl

Zowel bij de inventarisatie als bij de verslaglegging van resultaten kan gebruik worden gemaakt van het volgende formulier (ook los verkrijgbaar):

Naam inventariseerder		Locatie inventarisatie:	
Handtekening inventariseerder		Datum inventarisatie	
Aangetroffen soort	Aantal	Plaats (markering op kaart)	Te nemen maatregelen om soort bij werkzaamheden te ontzien
Planten			
Zoogdieren			
Vogels			
Reptielen			
Amfibieën			
Vissen			
Dagvlinders			
Libellen			
Overige ongewervelde dieren			

Instructies uitvoering werkzaamheden

Instructies aan werknemers

Aan werknemers (die werkzaamheden uitvoeren waarbij maatregelen volgens de gedragscode nodig zijn) wordt de benodigde informatie verstrekt in de vorm van een kaart waarop duidelijk is aangegeven welke plekken ontzien moeten worden. Op de kaart staat aangegeven welke maatregelen op de genoemde plekken moeten worden genomen.

Instructies bij uitbesteding aan aannemers

Aannemers zullen veelal op besteksbasis werken. In het bestek, en anders in de opdrachtomschrijving aan aannemers, worden de volgende regels opgenomen:

'Bij de uitvoering van de werkzaamheden worden de maatregelen toegepast ter bescherming van beschermde flora en fauna, zoals omschreven in het Natuurplan en/of is aangegeven op de verstrekte instructieformulier(en)'.

'Degene die de werkzaamheden uitvoert is op de hoogte van de aanwezigheid van beschermde soorten en maatregelen die genomen moeten worden om te voldoen aan de Gedragscode Recreatie en verklaart de voorgeschreven maatregelen onverkort uit te voeren.'

Indien de aannemer zelf het bestek opstelt, wordt bovengenoemde regel aan de aannemer doorgegeven ter opname in het bestek.

Bij deze instructies dient duidelijk aan de werknemers/aannemers/eventuele derden worden doorgegeven waar welke soorten ontzien moeten worden en welke maatregelen daar van toepassing zijn. Dit zou kunnen in het volgende format:

Instructieformulier maatregelen volgend uit Gedragscode Recreatie, Flora- en faunawet	
Naam bedrijf	Datum
	Kenmerk
Kaart met de locatie (bedrijfsplattegrond)	Beschrijving maatregel(en)

In bijlage 5 is een voorbeeld opgenomen.

Door een dergelijk instructieformulier te maken en met werknemers/aannemers/derden vast te leggen dat dit formulier is verstrekt en de maatregelen op het formulier worden

opgevolgd, is invulling te geven aan de eis dat controleerbaar gewerkt wordt volgens de Gedragscode Recreatie. Er is dan in bestekken concreet naar te verwijzen, bijvoorbeeld in de volgende bestekspost-omschrijving:

Bij de uitvoering van de werkzaamheden is wordt invulling gegeven aan de maatregelen zoals die door<naam bedrijf> zijn aangegeven op het daartoe verstrekte formulier, de dato met kenmerk

Instructies/ contracten met derden (gebruikers, huurders)

Indien derden zoals gebruikers van terreinen of huurders van delen van het recreatieterrein mogelijk activiteiten uitvoeren die leiden tot effecten op soorten die onder de Gedragscode vallen, wordt aan deze derden meegedeeld welke maatregelen zij moeten nemen om schade aan soorten te voorkomen. In contracten of schriftelijke afspraken wordt opgenomen:

'..... verklaart zich bekend met de aanwezigheid van beschermde soorten planten of dieren en de maatregelen die vereist zijn om schade aan die soorten te beperken, en verklaart deze maatregelen onverkort uit te voeren'.

Ook hierbij kan een kaart met maatregelen per locatie nodig zijn. Het hiervoor aangegeven format kan ook hier gebruikt worden.

Voorlichting aan gasten

In hoeverre voorlichting aan de gasten nodig is, is afhankelijk van de situatie. Voor de algemenere soorten of soorten waarop de gasten geen invloed uitoefenen, is geen voorlichting nodig.

Wel is voorlichting nodig in bijzondere situaties. Daarbij is te denken aan:

het afzetten van delen van terreinen, vanwege de aanwezigheid van kwetsbare soorten; gasten, huurders, etc. inlichten over de kwetsbaarheid van terreinen waar zij gebruik van maken, bijvoorbeeld poelen met zeldzame soorten planten of amfibieën , instructies betreffende verstoring van vogels, etc.

Het gaat hierbij dus niet uitsluitend om het verbieden van bepaalde activiteiten, maar het de gasten attent maken op mogelijkheden die zij hebben om te recreëren in samenhang met (beschermde) natuur.

BIJLAGE 1

Soorten waarop de Gedragscode Recreatie betrekking heeft

VOGELS

Voor meer informatie over vogels: www.vogelbescherming.nl of www.sovon.nl

Alle vogels vallen onder de Gedragscode. Om een gunstige staat van instandhouding van vogels te garanderen (behoud van zeldzame of bedreigde soorten) is speciale aandacht nodig voor soorten die vermeld staan op de Rode Lijst en op bijlage 1 van de EU-Vogelrichtlijn. Deze zijn hierna in de tabel opgenomen.

(Legenda: + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre	Naam vogel	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Utrecht	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Limburg
	Blauwe kiekendief	++	++	+	+	++	++	+		+	+	+	+
	Boerenwaluw	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Bontbekplevier	++	++	+	+	++	++	++	+	+	+	++	
	Boomvalk	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Brilduiker	+	+	+	++		+				+		
	Draaihals			++	+		+	+	+	++	+		+
	Duinpieper									++	+		
	Dwergmeeuw		+			+		+					
	Dwergsterne	++	+					++				++	
	Engelse kwikstaart	+			+		+	++		+		+	
	Gele kwikstaart	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Goudplevier												
	Graspieper	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Grauwe gors	+	+	+	+	+	+	+	+	++	+	++	++
	Grauwe kiekendief		++	+	+	++					+		
	Grauwe klauwier	+	+	++	++	++		+		++	+		++
	Grauwe vliegenvanger	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Grijs												
	Groene specht	+	+	++	++	+	++	++	++	++	++	++	++
	Grote karekiet	+	+		++	++	+	++	+	++	+	++	
	Grote mantelmeeuw	+	+				+	+				++	
	Grote sterne	++					++	++				+	
	Grote zilverreiger	+	+			+		+					
	Grutto	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Hop				+					+	+		
	Huismus	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Huiswaluw	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Kemphaan	++	++			+	++	++				+	
	Kerkuil	++	++	++	++	++	++	+	++	++	++	++	++
	Klapekster	+		+	+					++			
	Kleine zilverreiger	+				+		+				+	
	Kleinst waterhoen	+	+	+	+	+	+		+	+			

Beschermingsre	Naam vogel	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
	Kneu	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Koekoek	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Korhoen				+								
	Kortsnavelboomkruiper												
	Kramsvogel	+	+	+	++	+	+	+	+	++	++	+	++
	Kuifleeuwerik		+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
	Kwak	+			+	+	+	+	+	+	+	+	
	Kwartelkoning	++	++	++	++	++	+	++	+	++	+	++	++
	Lachstern												
	Matkop	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Middelste zaagbek												
	Nachtegaal	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Nachtzwaluw	+		++	++		+		+	++	++		++
	Oeverloper	+	+	+	++		+	+	++	++	+	+	++
	Ortolaan		+							+			
	Paapje	++	++	++	++	++	++	+		++	+	++	++
	Patrijs	++	++	++	++	+	++	++	++	++	++	++	++
	Pijlstaart	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Porseleinhoen	++	++	++	++	++	++	++	+	++	++	++	++
	Purperreiger	+			+		+	+	+		+	+	
	Raaf				++	++			++	++			
	Ransuil	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Ringmus	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Roerdomp	++	+	+	+	++	++	+	+	+	+	+	+
	Roodhalsfuut	+		+	+			+			+		
	Roodkopklauwier												
	Slechtvalk		+					+		+	+		+
	Slobeend	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Snor	++	++		++	++	++	++	++	++	+	++	+
	Spotvogel	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Steenuil	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Steltkluut	+	+	+		+	+	+		+	+	++	
	Strandplevier	++	++			++	+	++			+	++	
	Tapuit	++	++	++	++	+	++	++	+	++	++	++	++
	Tureluur	++	++	++	++	++	++	++	++	++	+	++	+
	Veldleeuwerik	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Velduil	++	++	+	+		+				+	+	+
	Visdief	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Watersnip	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Wielewaal	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Wintertaling	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Woudaap	+				+		+	+	+	+	+	+
	Zomertaling	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Zomertortel	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
	Zuidelijk bonte strandloper	+	+										
	Zwarte stern	++	+		++		+	++	+	++	+		

ZOOGDIEREN

Voor meer informatie over zoogdieren: www.vzz.nl

(Legenda: + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gim (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
2	Damhert						+			++		+	
2	Edelhert					+				++			
2	Eekhoorn	+	+	++	++	+	+	+	++	++	++	+	++
2	Grijze zeehond	+	+					+				+	
2	Grote bosmuis												+
2	Steenmarter		++	++	++			+	+	++	+		++
2	Wild zwijn									++			+
3	Baardvleermuis	++	+	++	++		++	+	++	++	++	+	++
3	Bechstein's vleermuis												+
3	Bever							+		+	+		+
3	Boommarter	+		+	+	+	+		+	++	+		+
3	Bosvleermuis				+		+	+	+	+	+		+
3	Brandt's vleermuis												++
3	Bruinvis												
3	Das	+	+	+	++				+	++	++		++
3	Eikelmuis												+
3	Euraziatische lynx												
3	Franjestaart	+	+	++				+	++	++	++		++
3	Gewone dolfijn												
3	Gewone dwergvleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Gewone grootoorvleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Gewone zeehond	++	++					+				++	
3	Grijze grootoorvleermuis										+	+	++
3	Grote hoefijzerneus								+				+
3	Hamster												++
3	Hazelmuis												+
3	Ingekorven vleermuis												+
3	Kleine dwergvleermuis	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
3	Kleine hoefijzervleermuis												
3	Laatvlieger	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Meervleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Mopsvleermuis										+	+	+
3	Nathusius dwergvleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Noordse woelmuis	+			+		++	++	+	+	+	++	
3	Otter	+			+								
3	Rosse vleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
3	Tuimelaar												
3	Tweekleurige vleermuis	+		+			+	+					
3	Vale vleermuis												+
3	Veldspitsmuis				+							++	
3	Waterspitsmuis	++	++	++	++	+	++	++	++	++	++	++	++
3	Watervleermuis	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++

Beschermingsre- gjem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
3	Wilde kat									+	+		+
3	Witflankdolfijn												
3	Witsnuitdolfijn												

HERPETOFAUNA

Voor meer informatie over herpetofauna: www.ravon.nl

(Legenda: + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gjem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
2	Alpenwatersalamander				+				+	+	++	+	++
2	Levendbarende hagedis	+	+	++	++				++	++	++	+	++
3	Adder	++		++	+					++			+
3	Boomkikker				+					++	+	+	+
3	Geelbuikvuurpad												+
3	Gladde slang	+		+	+					++	+		+
3	Hazelworm	+		+	+	++	+		++	++	+		++
3	Heikikker	++	+	++	++		++*		++	++	++	+	++
3	Kamsalamander			++	++			+	++	++	++	++	++
3	Knoflookpad			+	++					++	+		+
3	Muurhagedis								+				+
3	Poelkikker	+		++	++		+		++	++	++	+	++
3	Ringslang	++		++	+	++	++	+	++	++			+
3	Rugstreepad	++		+	+	+	++	++	++	++	++	++	++
3	Vinpootsalamander			+							++		++
3	Vroedmeesterpad			+			+						++
3	Vuursalamander												++
3	Zandhagedis	++*		+	+		++	++	++	++	+	+	++

DAGVLINDERS EN LIBELLEN Voor meer informatie over dagvlinders en libellen: www.vlinderstichting.nl of www.eis.nl of www.nev.nl

(Legenda: + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gjem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
2	Moerasparelmoervlinder												
2	Vals heideblauwtje												
3	Bruin dikkopje												+
3	Donker pimperlblauwtje										+		+
3	Dwergblauwtje												+
3	Dwergdikkopje												+

Beschermingsre- gitem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
3	Groot geaderd witje	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	Grote ijsvogelvinder	+											+
3	Grote vuurvinder	+			+								
3	Heideblauwtje	+	+	+	+				+	+	+		+
3	Iepepage									+			+
3	Kalkgraslanddikkopje												+
3	Keizersmantel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	Klaverblauwtje												+
3	Pimpernelblauwtje										+		+
3	Purperstreepparelmoervlinder												+
3	Rode vuurvinder												+
3	Rouwmantel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
3	Tijmblauwtje												
3	Tweekleurig hooibeestje									+			
3	Veenbesparelmoervlinder			+									
3	Veenhooibeestje	+		+	+					+	+		+
3	Veldparelmoervlinder												+
3	Woudparelmoervlinder												
3	Zilvervlek												
3	Zilverstreephooibeestje												
3	Bronslibel												
3	Gaffellibel												+
3	Gevlekte witsnuitlibel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
3	Groene glazenmaker	+	+	+	+		+	+	+		+		
3	Noordse winterjuffer			+	+								
3	Oostelijke witsnuitlibel	+											
3	Rivierrombout				+			+	+	+	+		+
3	Sierlijke witsnuitlibel												

ONGEWERVELDEN

Voor meer informatie over ongewervelden: www.naturalis.nl/eis; www.nev.nl

(Legenda: - niet aanwezig; + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gitem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
2	Vliegend hert				++				+	++	+		++
2	Rivierkreeft												
3	Brede geelrandwaterroofkever												+
3	Gestreepte waterroofkever	+		+				+	++		++		+
3	Heldenbok												
3	Juchtleerkever												
3	Bataafse stroommossel												

VISSEN

Voor meer informatie over vissen: www.ravon.nl

(Legenda: - niet aanwezig; + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gjem (tabel nr)	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Utrecht	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Limburg
2	Bermpje	-	-	+	++	-	-	-	++	++	++	-	++
2	Kleine modderkruiper	+	+	-	+	+	+	++	++	++	+	-	++
2	Meerval	++	+	+	+	++	++	++	+	++	+	+	++
2	Rivierdonderpad	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	-	++
3	Beekprik	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	+
3	Elrits	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
3	Gestippelde alver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
3	Grote modderkruiper	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	-	+
3	Houting	+				++	+	++		++			
3	Rivierprik	+	+	+	+	+	+	++	+	++	+	+	++
3	Steur	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+

VAATPLANTEN

Voor meer informatie over vaatplanten: www.floron.nl

(Legenda: - niet aanwezig; + sporadisch/enkele locaties aanwezig; ++ aanwezig; * met name op waddeneilanden)

Beschermingsre- gjem	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Utrecht	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Limburg
2	Aangebrande orchis												
2	Aapjes orchis							+					
2	Beenbreek	++	+	++	++	-	-	-	+	++	++	-	+
2	Bergklokje												
2	Bergnachtorchis				+		+			+	+	++	++
2	Bijenorchis	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	++	++
2	Blaasvaren	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	++
2	Blauwe zeedistel	+*	+*	-	+	+	++	++	-	-	-	++	-
2	Bleek bosvogeltje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	++
2	Bokkenorchis						+	+					+
2	Brede orchis	++	+	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
2	Bruinrode wespenorchis	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
2	Daslook	++	+	+	-	-	++	++	++	++	-	+	++
2	Dennenorchis	+*	-	++	+	-	+	-	+	+	+	-	-
2	Duitse gentiaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Franjementiaan												+
2	Geelgroene wespenorchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Gele helmbloem	+	-	-	+	-	+	++	++	++	++	+	++
2	Gevlekte orchis	++*	+	++	++	+	++*	+	++	++	++	++	++
2	Groene nachtorchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Groensteel	+	+										+
2	Grote keverorchis	++	++	++	++	+	++	++	++	++	++	++	++

Beschermingsre- gitem	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord Holland	Zuid Holland	Utrecht	Gelderland	Noord- Brabant	Zeeland	Limburg
2	Grote muggenorchis	+	-	-	+	-	+	+	+	+	-	+	+
2	Gulden sleutelbloem	-	-	-	-	-	+	+	+	++	+	+	++
2	Harlekijn	++*	-	+	-	-	++	+	+	+	-	++	+
2	Herfstschroeforchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+
2	Hondskruid	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	+
2	Honingorchis	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	+
2	Jeneverbes	+	-	++	++	-	+	-	++	++	++	-	+
2	Klein glaskruid	-	-	-	-	-	+	+	+	++	+	+	+
2	Kleine keverorchis	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Kleine zonnedaauw	++	+	++	++	-	+	-	++	++	++	-	++
2	Klokjesgentiaan	++	+	++	++	-	+	+	++	++	++	-	++
2	Kluwenklokje	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	-	+
2	Koraalwortel												
2	Kruisbladgentiaan						+	+					
2	Lange ereprijs	-	-	-	++	-	-	+	-	+	++	-	+
2	Lange zonnedaauw	+		+	+			+	+	+	+		+
2	Mannetjesorchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	++
2	Maretak	-	+	-	+	-	-	+	+	+	+	+	++
2	Moeraswepensorchis	+	+	+	+	+	++	+	+	++	++	++	+
2	Muurbloem	-	-	-	+	-	+	-	+	+	-	+	+
2	Parnassia	++*	++*	+	++	+	++	+	+	+	+	+	+
2	Pijlscheefkelk						+	+	+	+	+		+
2	Poppenorchis	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+
2	Prachtklokje	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Purperorchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	++
2	Rapunzelklokje	-	-	-	+	-	-	-	+	++	+	+	++
2	Rechte driehoeksvaren	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	-	+
2	Rietorchis	++	+	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
2	Ronde zonnedaauw	++*	+	++	++	-	++	+	++	++	++	-	+
2	Roodbosvogeltje	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-
2	Ruig klokje	-	-	-	-	-	-	-	-	++	-	-	++
2	Schubvaren	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	+
2	Slanke gentiaan	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-
2	Soldaatje	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	+
2	Spaanse ruiter	++	+	+	++	+	+	++	++	++	++	+	+
2	Steenanjer	+	+	+	++	-	+	+	++	+	+	-	+
2	Steenbreekvaren	+	-	+	+	+	+	+	+	++	+	+	++
2	Stengelloze sleutelbloem	+	-	+	-	-	+	+	+	+	-	++	+
2	Stengelomvattende havikskruid						+						+
2	Stijf hardgras												++
2	Tongvaren	+	-	-	+	+	++	++	++	+	+	++	++
2	Valkruid	++	+	++	+	-	-	-	-	++	+	-	+
2	Veenmosorchis	+		+	+		+	+	+	+	+		+
2	Veldgentiaan	+					+	+					+

Beschermingsre- gitem	Naam soort	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Flevoland	Noord-Holland	Zuid-Holland	Utrecht	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Limburg
2	Veldsalie	-	-	-	+	-	+	+	++	++	+	++	+
2	Vleeskleurige orchis	+*	+	+	++	+	++	+	++	++	++	++	+
2	Vliegenorchis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Vogelnestje	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	+
2	Voorjaarsadonis												
2	Wantsenorchis												
2	Waterdrieblad	++	+	++	++	-	+	++	++	++	++	-	++
2	Weideklokje	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-
2	Welriekende nachtorchis	+	-	++	++	+	++	+	+	++	++	+	++
2	Wilde gagel	++	+	++	++	-	+	+	++	++	++	-	++
2	Wilde herfsttijloos	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	++
2	Wilde kievitsbloem	+	+	-	++	-	+	++	++	-	+	-	-
2	Wilde marjolein	-	-	-	+	-	-	+	+	++	+	++	++
2	Wit bosvogeltje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+
2	Witte muggenorchis												
2	Zinkviooltje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
2	Zomerklokje	-	-	-	-	-	+	++	+	-	-	-	-
2	Zwartsteel	+	-	-	-	+	+	+	+	+	-	+	+
3	Drijvende waterweegbree	++*	+	+	++	-	-	-	+	++	++	-	++
3	Groenknolorchis	+*	-	-	+	-	+*	+	+	-	+	+	+
3	Groot zeegrass	+*	+	-	-	-	+	-	-	-	-	++	-
3	Kruipend moerasscherm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-
3	Zomerschroeforchis												

BIJLAGE 2

Overige beschermde soorten

De soorten in de onderstaande tabel zijn wel beschermd, maar vallen onder een algemene vrijstelling. De Gedragscode is op deze soorten dus niet van toepassing. Wel geldt op deze soorten een algemene zorgplicht.

<u>Zoogdieren</u>		<u>Mieren</u>	
aardmuis	Microtus agrestis	behaarde rode bosmier	Formica rufa
bosmuis	Apodemus sylvaticus	kale rode bosmier	Formica polyctena
dwergmuis	Micromys minutus	stronkmier	Formica truncorum
bunzing	Mustela putorius	zwartrugbosmier	Formica pratensis
dwergpspitsmuis	Sorex minutus		
egel	Erinaceus europeus	<u>Slakken</u>	
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus	wijngaardslak	Helix pomatia
haas	Lepus europeus		
hermelijn	Mustela erminea	<u>Vaatplanten</u>	
huisspitsmuis	Crociodura russula	aardaker	Lathyrus tuberosus
konijn	Oryctolagus cuniculus	akkerklokje	Campanula rapunculoides
mol	Talpa europea	brede wespenorchis	Epipactis helleborine
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus	breed klokje	Campanula latifolia
ree	Capreolus capreolus	dotterbloem	Caltha palustris
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus	gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus	grasklokje	Campanula rotundifolia
veldmuis	Microtus arvalis	grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
vos	Vulpes vulpes	kleine maagdenpalm	Vinca minor
wezel	Mustela nivalis	knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
woelrat	Arvicola terrestris	koningsvaren	Osmunda regalis
		slanke sleutelbloem	Primula elatior
<u>Reptielen en amfibieën</u>		zwanebloem	Butomus umbellatus
bruine kikker	Rana temporaria		
gewone pad	Bufo bufo		
middelste groene kikker	Rana esculenta		
kleine watersalamander	Triturus vulgaris		
meerkikker	Rana ridibunda		

BIJLAGE 3

Achtergronden Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet beoogt de bescherming van in het wild levende planten en dieren. Dit gebeurt onder meer door middel van:

- verbodsbepalingen;
- een algemene zorgplicht.

Voor de verbodsbepalingen kent de Flora- en faunawet zowel vrijstellingsmogelijkheden als een ontheffingsplicht. Ontheffingen en vrijstellingen worden alleen verleend indien werkzaamheden geen afbreuk doen aan de duurzame instandhouding van de onderhavige planten- of dierpopulatie(s). Voor vogels en soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn worden genoemd en voor de per Algemene Maatregel van Bestuur (Vrijstellingenbesluit) aangewezen zeldzame en bedreigde soorten gelden daarnaast verzwaarde eisen.

Verbodsbepalingen

De volgende artikelen met verbodsbepalingen zijn relevant in relatie tot gebruik van recreatieterreinen:

Artikel 8.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11.

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Algemene zorgplicht

De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dier- en plantensoorten, ook voor de soorten die niet als beschermde soort zijn aangewezen onder de Flora- en faunawet. Het is de basis voor het omgaan met planten en dieren. De verbodsbepalingen (zie 2.2) zijn een aanvulling voor soorten die als beschermd zijn opgenomen in de Flora- en faunawet.

Algemene zorgplicht: artikel 2

Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.

De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Vrijstellingsregeling

Algemene vrijstelling

Voor in Nederland algemene soorten is een algemene vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet van kracht. Dat betekent dat voor die soorten geen ontheffing nodig is voor beheer en onderhoud, gebruik of ruimtelijke inrichting. Deze soorten zijn opgenomen in bijlage 2. van deze gedragscode. Op deze soorten is wel de algemene zorgplicht van toepassing.

Gedragscode

Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als:

bestendig beheer en onderhoud, of;

bestendig gebruik,

geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen voor de soorten opgenomen in bijlage 1 van de Gedragscode van de artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet, mits activiteiten worden uitgevoerd volgens van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

Voor activiteiten die niet vallen onder bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik, is een ontheffing nodig. Om een ontheffing te kunnen krijgen moet aangetoond worden dat geen andere bevredigende oplossing aanwezig is en moet sprake zijn van 'zorgvuldig handelen'.

De vrijstelling is enigszins beperkt. Voor artikel 10 van de Flora- en faunawet (opzettelijk verontrusten) is geen vrijstelling mogelijk voor de soorten die in bijlage 1 van deze gedragscode met een * zijn aangeduid. Indien volgens deze gedragscode voor de recreatiesector wordt gewerkt, zal daar in de praktijk ook geen sprake van zijn.

De gedragscode volgens het vrijstellingenbesluit

Om als vrijstelling voor de ontheffingsplicht te gelden dient een gedragscode te worden goedgekeurd door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Goedkeuring vindt plaats als door de Minister van LNV wordt geoordeeld dat de gedragscode waarborgt dat:

geen benutting of economisch gewin plaatsvindt (bijvoorbeeld handel in beschermde soorten is niet toegestaan);

zorgvuldig wordt gehandeld, wat inhoudt dat:

van de werkzaamheden of het gebruik geen wezenlijke invloed uitgaat op de betreffende soorten en

voorafgaand en tijdens de werkzaamheden of het gebruik in redelijkheid alles zal worden verricht of gelaten om te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken dat:

de betreffende dieren worden gedood, verwond, gevangen, bemachtigd of met het oog daarop worden opgespoord;

nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de in het eerste lid bedoelde dieren worden beschadigd, vernield, uitgethaald, weggenomen of verstoord;

eieren van de betreffende soorten worden beschadigd of vernield.

In het Vrijstellingenbesluit wordt voorts gemeld dat het bedrijfsleven zelf kan invullen welke maatregelen worden genomen. Om aan te kunnen tonen dat volgens een gedragscode wordt gewerkt, moet deze zo concreet en duidelijk mogelijk zijn. Het ligt voorts in de rede om gegevens vast te leggen, zoals gegevens over beschermde soorten. Documenten waarin een en ander is vastgelegd kunnen helpen aan te tonen dat volgens de gedragscode wordt gewerkt. De gebruiker van de gedragscode moet voorkomen dat wezenlijke invloed uitgaat op de soorten, bijvoorbeeld door het leefgebied te behouden of werkzaamheden te plannen buiten de broed- of voortplantingstijd. In ieder geval houdt zorgvuldig handelen in dat al het redelijke wordt gedaan of gelaten om te voorkomen dat dieren worden gedood of opzettelijk verontrust.

BIJLAGE 4

Internetadressen

In navolgende tabel is een aantal informatieve internetsites opgenomen.

Site	Toelichting
www.recron.nl	Branchevereniging RECRON
www.hiswa.nl	Branchevereniging HISWA
www.overheid.nl	Op deze site van de overheid zijn wetsteksten te downloaden
www.minlnv.nl	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Op deze site is onder meer informatie te vinden over wet- en regelgeving op het gebied van natuur
www.hetlnvloket.nl	Loket van het Ministerie van LNV, waarvan onder andere aanvraagformulieren voor ontheffingen van de Flora- en faunawet kunnen worden gedownload
www.natuurloket.nl	Informatie over verspreiding van planten- en diersoorten in Nederland en inventarisaties daarvan
www.natuurnet.nl	Informatie over natuur en adviesbureaus die actief zijn op het gebied van natuur
www.netwerkgroenebureaus.nl	Informatie over adviesbureaus die zijn aangesloten bij het 'Netwerk groene bureaus'
www.images.google.nl	Door het intikken van de naam van een plant of een diersoort zijn plaatjes van die soort te vinden
www.floron.nl	Informatie over planten
www.vzz.nl	Informatie over zoogdieren en zoogdierbescherming
www.vleermuis.net	Informatie over vleermuizen en vleermuisbescherming
www.vogelbescherming.nl	Informatie over vogelbescherming
www.sovon.nl	Informatie over vogels en vogelonderzoek
www.ravon.nl	Informatie over reptielen, amfibieën en vissen
www.vlinderstichting.nl	Informatie over vlinders en libellen
www.naturalis.nl/eis	Informatie over diverse ongewervelde dieren (bijv. insecten)
www.nev.nl	Informatie over diverse ongewervelde dieren (bijv. insecten)
www.voff.nl	Vereniging Onderzoek Flora en Fauna, met links naar diverse andere sites

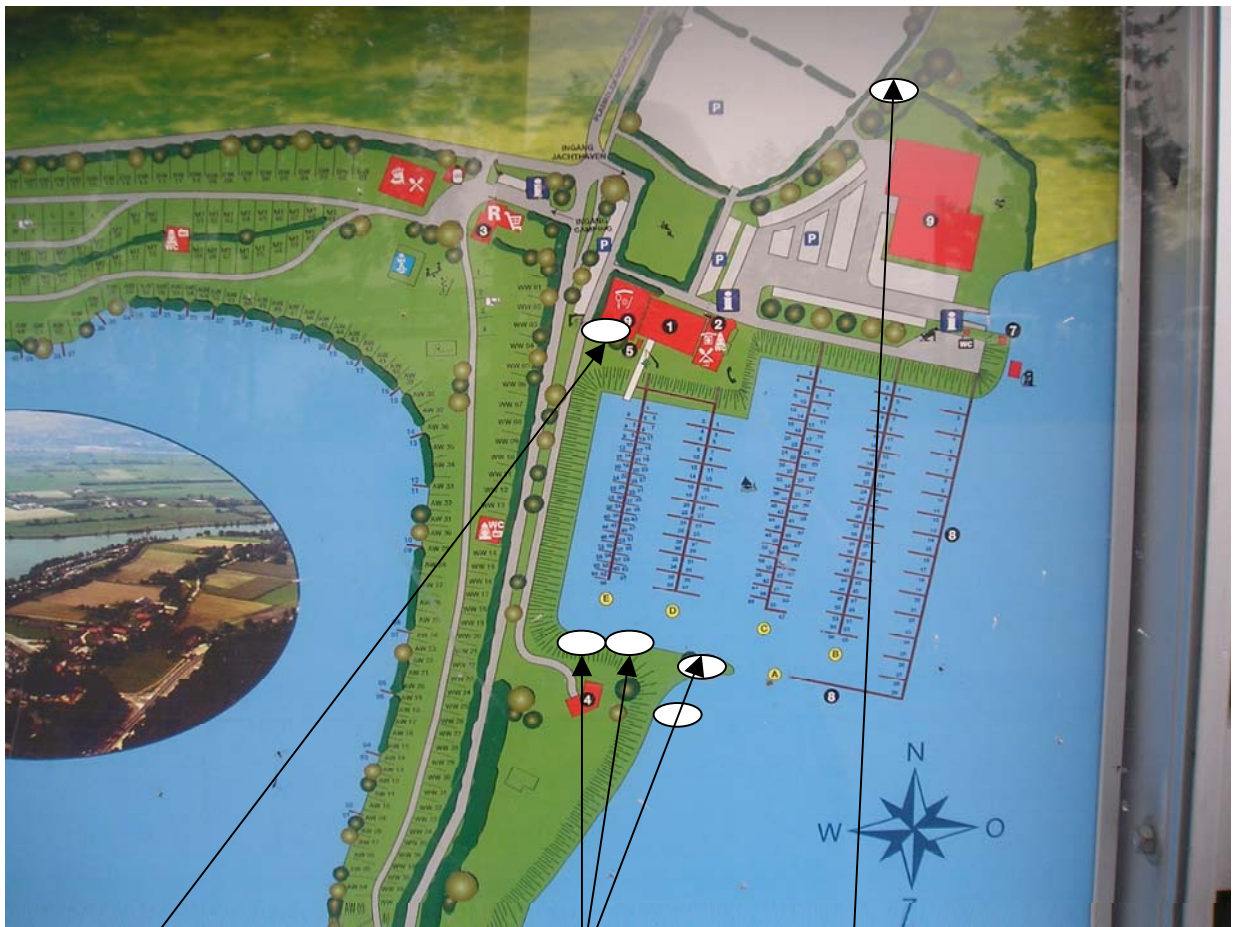
BIJLAGE 5 Voorbeeld instructieformulier

ELDORADA

Gedragscode Flora- en faunawet, maatregelen

28 juni 2005

Kenmerk: ELD GFFW 28062005

Kolonie Gewone dwergvleermuis
Maatregelen: verlichting en geluid op/bij invlieglocatie van de vleermuizen vermijden.

Rietvegetatie met 4 broedparen Rietzanger
Maatregel: riet maaien ná 15 juli, tijdens de broedtijd (april – juli) afsluiten voor recreatief gebruik

Dassenburcht
Maatregel: middels hekwerk afschermen van de parkeerplaats, hekwerk maandelijks inspecteren

Dit is een fictief voorbeeld!

Dit voorbeeld is niet gebaseerd op feitelijke gegevens. Het voorbeeld is alleen bedoeld om te laten zien hoe te nemen maatregelen in het kader van de Gedragscode op een inzichtelijke wijze kunnen worden weergegeven, om derden, onderaannemers of werknemers mee te laten werken.

COLOFON

GEDRAGSCODE RECREATIE
FLORA- EN FAUNAWETOPDRACHTGEVER:

RECRON EN HISWA

AUTEUR:

T.D. Jager / A. van Beek

GECONTROLEERD DOOR:

R. Kleijberg

VRIJGEGEVEN DOOR:

T.D. Jager

27 juli 2005

110502/ZF5/385/201057

Deze gedragscode Recreatie is goedgekeurd door het Ministerie van LNV

ARCADIS REGIO BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.